

**Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка**

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра мистецьких дисциплін

Кваліфікаційна робота

**Тема : ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН
ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ В КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ**

Галузь знань 02 Культура і мистецтво

Спеціальність 028 Менеджмент соціокультурної діяльності

Освітній ступінь: магістр

Кваліфікація: магістр з менеджменту соціокультурної діяльності

Виконав: магістрант спеціальності
Менеджмент соціокультурної діяльності
25М гр.Татарчук Максим Сергійович

Науковий керівник: д.е.н., професор
Ладонько Людмила Степанівна

Рецензент:

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
 Кафедра мистецьких дисциплін
 Спеціальність: Менеджмент соціокультурної діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри
д.п.н., професор Тамара СКОРИК
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)
 « ____ » _____ 202 р.

ЗАВДАННЯ
НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Татарчуку Татарчук Максим Сергійович

(прізвище ім'я, по батькові)

Тема роботи: «Імплементация культурної політики країн Західної Європи в культурний простір України»

Затверджена: протокол № 4 від «31» жовтня 2023 р.
 на засіданні кафедри мистецьких дисциплін

Термін подання завершеної роботи на кафедру «5» січня 2024 р.

Дата захисту кваліфікаційної роботи «16» січня 2024 р.

Кваліфікаційна робота допущена до захисту рішенням кафедри мистецьких дисциплін Протокол № 7 від 19 грудня 2023 р.

Рекомендовано до захисту _____
 підпис ПІБ наукового керівника

Результати захисту _____
 оцінка дата захисту

Голова ЕК _____
 підпис ПІБ голови ЕК

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№	Етапи та зміст виконання роботи дата примітка	дата	примітка
	1. Вибір теми і призначення наукового керівника магістерської роботи	30.09.22	Вик.
	Затвердження теми магістерської роботи	29.11.22	Вик.
	Отримання завдання на проведення наукового дослідження та підготовка календарного плану виконання магістерської роботи, затвердження його керівником	07.12.22	Вик.
	Збір та узагальнення зібраного матеріалу за темою дослідження	20.12.22	Вик.
	Підготовка першого розділу чорнового варіанту роботи і подання на прочитання науковим керівником. Підготовка статті та тез.	28.12.22	Вик.
	Доопрацювання тексту роботи з урахуванням зауважень наукового керівника, подання її на друге читання	25.01.23	Вик.
	Підготовка другого розділу чорнового варіанту роботи і подання його на прочитання науковим керівником	05.03.23	Вик.
	Доопрацювання тексту роботи з урахуванням зауважень наукового керівника, подання її на друге читання	15.05.23	Вик.
	Підготовка третього розділу чорнового варіанту роботи і подання його на прочитання науковим керівником	15.06.23	Вик.
	Доопрацювання тексту роботи з урахуванням зауважень наукового керівника, збагачення роботи додатковими дослідженнями, що проводились під час переддипломної практики, подання її на друге читання	15.11.23	Вик.
	Подання магістерської роботи для реєстрації на кафедрі, рецензування та підготовка відгуку науковим керівником	10.12.23	Вик.
	Попередній захист магістерської роботи на засіданні кафедри, підготовка до захисту на засіданні екзаменаційної комісії	15.12.23	Вик.
	Публічний захист виконаної кваліфікаційної роботи	16.01.24	Вик.

Науковий керівник: _____ д.е.н., проф. Ладонько Л.С.
(Підпис) (Ім'я, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	9
1.1. Принципи, функції та механізми реалізації державної культурної політики	9
1.2. Головні тенденції формування й реалізації державної культурної політики в країнах ЄС.....	14
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ	23
2.1. Основні принципи та нормативно-правова база здійснення державної культурної політики України.....	23
2.2. Дослідження реалізації державної політики України в сфері культури та мистецтва.....	31
2.3. Діяльність українського культурного фонду щодо реалізації культурної політики.....	39
Висновки до розділу 2.....	46
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	49
3.1. Сучасні технології формування і розвитку культурного потенціалу України	49
3.2. Заходи щодо удосконалення формування державної політики в сфері культури в Україні з урахуванням закордонного досвіду	52
Висновки до розділу 3.....	60
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність теми. Від часу Євромайдану Україна переживає справжнісінький культурний бум. Театральні постановки, проекти відродження депресивних міських просторів, пересувні виставки та низка інших ініціатив постали завдяки низовому культурному активізму і отримали підтримку нових державних культурних інституцій. Факт виникнення цих інституцій позначив відхід від пострадянської системи культурного менеджменту і становлення підходів, покликаних подолати прірву між державою та незалежними акторами, а також сприяв становленню нового, громадянського типу української ідентичності. Під тиском громадянського суспільства українська держава зайняла більш послідовну і системну позицію у питаннях культурної політики, змогла подолати десятиліття недовіри між державними чиновниками та мистецькою спільнотою. Вдалося досягти консенсусу навколо ключових моментів нової реформи: підтримки принципу відкритого доступу до державних ресурсів, політик, що виробляються на основі аналізу, відокремлення функції вироблення політик від їхньої імплементації, конкурсні засади відбору менеджерів державних закладів культури. У відповідь на російське військове втручання у 2014му році культурний сектор допоміг зміцнити відчуття національної єдності і допоміг применшити російські культурні впливи. Нові політики та законодавчі ініціативи у сфері культури вивели на арену нові інституції – Український Культурний Фонд, Український Інститут, Український Інститут Книги та створене раніше Державне агенство з питань кіно, які започаткували можливість грантового фінансування у сфері культури. Ці установи були засновані на нових принципах управління і облаштовані так, щоб уможливити суспільний контроль і нагляд над ним. Їхня поява підкреслила, наскільки застарілими виявились фінансові та юридично-правові форми управління державними культурними закладами, які існували досі. Паралельно з цими структурними змінами відбувався процес зміцнення громадянської ідентичності, заснованої на спільних цінностях та плюралізмі.

Довгорічна підтримка ЄС проектів у царині культури та діяльність закордонних інституцій з культурних відносин закріпили тяжіння України до європейських практик культурного менеджменту. Принципи інклюзії, відкритості, пошуку консенсусу та побудови партнерств зміцнювали довіру між різними суспільними групами, допомагали розбудовувати місцеві громади і долати травми, завдані війною, яка точиться на Донбасі. Якщо узагальнити, перехід до ідентичності, базованої на цінностях, допоміг закласти ліберальні демократичні принципи у підвалини нового суспільного договору. Процеси децентралізації – передачі владних повноважень з центру на місця – відбувалися паралельно з піднесенням культури. Попри численні складності на цьому шляху, органи місцевого самоврядування часто демонстрували політичну волю до реформ і здатність працювати з широким колом стейкхолдерів. Це заклало підвалини для подальшого поступу у формуванні стратегій розвитку культури на рівні громад і більшої ролі для самих громад у культурній політиці.

Наразі культурні індустрії України переживають піднесення. Доля цих індустрій в економіці країни зростає. Підприємці, які працюють у цій сфері, підвищили свої професійні навички завдяки тренінгам, які ведуть закордонні інституції, такі як Британська Рада та Інститут Гете. Зростають такі сектори як кіновиробництво. Розширюється мережа креативних хабів, де перетинаються інтереси бізнесу, освітніх платформ, культури та інших сфер. Як наслідок, змінюється сприйняття культури: вона вже не розглядається як розвага чи розкіш, без якої можна обійтися. Проте споживання культури в регіонах лишається на низькому рівні, що часто пов'язано з низьким матеріальним станом українців.

Об'єктом дослідження магістерської роботи є процес імплементації культурної політики країн Західної Європи в культурний простір України на сучасному етапі.

Предметом дослідження магістерської роботи є інструменти та методи імплементація культурної політики країн Західної Європи в культурний простір України.

Базою дослідження є культурні простори Європи та України.

Метою магістерської роботи є системне дослідження принципів, функцій, механізми реалізації державної культурної політики в Україні та країнах ЄС та розробка заходів культурної політики в контексті європейської інтеграції України.

Методи дослідження. Методологію досліджень в магістерській роботі склало застосування комплексу філософських, загальнонаукових, культурологічних методів.

До основних методів аналізу, що використовуються в магістерській роботі, відносяться внутрішній та зовнішній аналіз системи показників, які відображають фінансовий стан та його динаміку. Достовірність та обґрунтованість дослідження забезпечило використання: методів логічного узагальнення (з'ясування кола організаційних та економічних умов ефективного бізнес-планування); методів порівняльного, графічного та статистичного аналізу; методів наукового абстрагування (вивчення чинників впливу на культурне середовище) та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розвитку та поглибленні існуючих та обґрунтуванні нових підходів щодо імплементації культурної політики країн Західної Європи в культурний простір України, які можуть бути застосовані для культурного розвитку підприємств регіону в період впровадження стратегічних змін.

Найбільш значимі результати дослідження такі:

одержали подальший розвиток

- концептуальні основи процесу впливу чинників макро- та мікро- груп на культурний клімат регіону (с.49);

- модель взаємодії ресурсних складових культурного потенціалу регіону (с.50);

- застосування методу аналізу ієрархій для визначення напрямку культурного розвитку регіону (с.51).

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати дослідження корисно використати в діяльності підприємств, організацій в їх повсякденній аналітичній роботі та прийнятті управлінських рішень щодо культурного розвитку міста чи регіону.

Результати роботи опубліковано у матеріалах конференцій:

1. Ладонько Л., Калінько І., Татарчук М. Імплементация культурної політики країни західної Європи в культурний простір України. Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. молодих учених, 20–21 квітня 2023 р. У 2 ч. Ч. 1 / За ред. Н. Рябухи та ін. Харків : ХДАК, 2023. С.69-71
2. Л.С. Ладонько, І.В. Калінько, М.С.Татарчук. Особливості соціокультурної діяльності України і світу. Актуальні проблеми економіки, фінансів, обліку та маркетингу: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Кременчук, 26 жовтня 2023 р.). Кременчук: ЦФЕНД, 2023. С.53-54.

Обсяг і структуру роботи. Магістерська робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг основної частини випускної кваліфікаційної роботи складає 70 сторінок. Список використаних джерел налічує 51 джерело.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Принципи, функції та механізми реалізації державної культурної політики

Проблемам соціокультурного розвитку суспільства в різні історичні епохи приділяли увагу зарубіжні й українські дослідники, зокрема: Ф. Матарассо, А. Перотті, В. Біблер, М. Каган, С. Кримський, М. Мамардашвілі, А. Моль, М. Попович, П. Сорокін, О. Флієр, В. Шейко. Вагомий внесок у дослідження різних аспектів впливу чинника культури на суспільство і державу зробили українські науковці: В. Андрущенко, О. Антонюк, В. Антофійчук, Б. Бакальчук, О. Буценко, Ю. Богуцький, О. Гриценко, Л. Губерський, І. Дзюба, М. Жулинський, С. Здіорук, В. Карлова, М. Кирюшко, А. Філіна, Ю. Юринець, Л. Чупрій, С. Чукут та інші.

В останні роки з'явилися дисертаційні дослідження (В. Бакальчук, О. Батіщева, С. Дрожжина, О. Задихайло, І. Ігнатченко, В. Карлова, С. Кіндзерський, С. Копацька, В. Малімон, Н. Фесенко та інші), в яких розкриваються різні аспекти культурної політики.

Сучасний стан розвитку культури і духовності характеризується розмиванням і поступовою маргіналізацією культурних і духовних цінностей у суспільному житті, руйнуванням цілісної мережі закладів, підприємств, організацій та установ культури і цілісного інформаційно-культурного простору, неефективним використанням наявних культурних і творчих ресурсів.

В центрі понятійно-категоріального апарату культурної політики лежить поняття «культура» як вихідний елемент існування нації, її самобутності. Тому культура потребує найпильнішої уваги з боку держави.

Культура – сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти.

Так дослідники виділяють основні функції, на які покладається культура в державі: «культура як виконавець дипломатичного доручення; культура як національний орієнтир; культура як «інструмент» вирішення суміжних соціально-економічних проблем (розвиток сектору культурної індустрії, вирішення питань зайнятості, інноваційна функція культури, консолідуюча та стабілізуюча роль культури на основі міжкультурного діалогу та розвитку міст); культура як засіб реалізації конкретних програм розвитку; культура як простір публічної діяльності» [1, с. 56].

Виходячи з такого набору функцій, покладених на культуру, поняття «культурна політика» можна розуміти як процес публічного регулювання культурних компонентів, за допомогою якого держава та/або особи служать забезпеченню переривання суспільного життя. розвитку. Це означає, що культурна політика як така стратегічно проникає в усі сфери суспільного життя і здатна впливати на ціннісний заряд усіх процесів, що відбуваються в державі.

Одне з перших визначень поняття «культурної політики» прозвучало на круглому столі ЮНЕСКО у 1967 р. в Монако, під політикою в сфері культури було вирішено розуміти «комплекс операційних принципів, адміністративних і фінансових видів діяльності та процедур, які забезпечують основу дій держави у сфері культури». У цьому контексті реалізація політики у сфері культури становить всю сукупність свідомих і обміркованих дій (або відсутність дій) у суспільстві, спрямованих на досягнення певних культурних цілей, шляхом оптимального використання усіх фізичних і духовних ресурсів, які має суспільство у цей час.

Отже, на основі дослідження сучасних теоретико-методичних підходів до поняття «державна культурна політика», цей термін визначається як діяльність держави, спрямована на максимально можливе забезпечення основної ролі культури в розвитку і самореалізації сутнісних сил людини, збереження національної самобутності народів, утвердження їх гідності.

Державна політика у сфері культури ґрунтується на визнанні основоположної ролі культури в розвитку та самореалізації особистості, гуманізації суспільства, збереженні національної самобутності націй та утвердженні їхньої гідності. Сфера культури визначає інформує мету і цінності суспільного життя. Це сприяє новому сприйняттю цінності змін, що відбуваються в державному устрої країни, а відтак інформуванню нового ставлення до влади, яка реалізує політику переходу до демократичної держави з ринковою економікою. Водночас декларування вищої ролі культури в розвитку українського суспільства ще не означає впровадження цієї тези в практику державного управління.

Основними завданнями культурної політики держави є забезпечення необхідних організаційно-управлінських, правових, фінансово-економічних умов для створення, збереження та поширення культурних цінностей в суспільстві з метою максимального задоволення культурних запитів різних суспільних груп; прав громадян у сфері культури – свободи творчості, доступу до культурно-мистецьких цінностей; вільного функціонування і розвитку всіх існуючих на території країни національних культур, включаючи і культури національних меншин; спадкоємності культурного розвитку, збереження єдиного культурного простору держави.

Сучасне розуміння функції держави щодо культури дозволяє синтезувати сутність викладених у літературі засад державного управління соціокультурними процесами: [6]

1. Принцип проблемно-цільової орієнтації державного управління культурою полягає у вирішенні територіальних проблем з урахуванням

можливостей держави, а також проблем конкретних соціальних груп і категорій населення, які є соціальною основою культурної політики.

2. *Принцип деполітизації державного управління соціокультурними процесами.* Для суб'єктів управління культурою держави цей принцип означає необхідність створення умов для виявлення самостійності соціально-культурних ініціатив громадян, відмови від поточного стану економіки та орієнтації на довгострокові пріоритети та цінності.

Лише в цьому випадку культурна політика стане засобом самореалізації основних людських сил, формою історико-культурного самовизначення соціальних груп і територій, «культурні» кордони яких не завжди збігаються з адміністративними, часом детермінованими. досить свавільно і часто брутальними методами. Культура може долати такі межі, ставати основою для консолідації різноманітних верств і груп (партій, релігійних і громадських організацій з різними політичними орієнтаціями та цінностями).

Реалізація та пріоритетність загальнолюдських цінностей дозволить частково зняти соціальну напругу та об'єднатися для спільного вирішення проблем не лише регіонального, а й глобального характеру. Принцип деполітизації державного управління соціокультурними процесами не передбачає його деідеологізації, якраз навпаки.

Справа в тому, що культура останніх десятиліть, попри всю видимість її ідеологізації, насправді нею не була, оскільки в суспільстві були відсутні умови для розвитку самої ідеології. Ознаками останнього є, по-перше, наявність понять та ідей, що відображають інтереси конкретних соціальних груп - від професійних інтересів до класів і націй включно, їх зіткнення, боротьба; по-друге, наявність ідеологів, тобто творців, генераторів ідей. За відсутності таких ознак ми маємо ідеологію без ідей та ідеологів, тобто квазіідеологію [7, с. 184].

Лише за наявності багатьох ідей, цінностей і концепцій культура зможе виконувати функцію розуміння основних інтересів соціальних груп, пошуку

основи їх примирення та співіснування, що в кінцевому підсумку забезпечить повноцінне становлення і розвиток громадянського суспільства. суспільства Структури. У свою чергу, таке суспільство стає середовищем, що забезпечує різноманітність і повноту духовного життя, реалізацію гуманістичного і творчого потенціалу культури.

3. Принцип державної підтримки самоорганізації соціально-культурного життя. Реалізація цього принципу в практиці державного управління культурою обмежує поле неефективного адміністративного втручання держави в соціокультурні процеси, тим самим посилюючи її управлінський вплив на них у характерних для держави формах.

Перехід культури в режим самоорганізації пов'язаний з децентралізацією державного управління та створенням нової організаційно-економічної моделі, відповідної реаліям сьогодення.

Така модель має базуватися на таких позиціях: а) створення паралельних структур громадського самоврядування на всіх рівнях культурної політики (місцевому, державному), які доповнюють і компенсують обмежені можливості системи державного управління. б) децентралізація управління та забезпечення максимальної правової, організаційної та господарської самостійності суб'єктів організації культурно-дозвілєвої діяльності.

4. Принцип державної підтримки різноманітності соціокультурного життя передбачає полісуб'єктність соціокультурної діяльності, альтернативних проєктів, програм, концепцій та ідей.

Культура – це потенційна нескінченність, безліч позицій, думок, звичаїв, способів життя тощо. У даному випадку йдеться про необхідність створення державою правових та економічних умов для вільної самореалізації людини в культурі.

Різноманітність соціально-культурного життя виражається в багатьох організаційних формах самодіяльності громадян. Тому він гарантує законодавчо закріплене право держави вільно створювати «низові»

організаційні структури (клуби за інтересами, асоціації, фронти, партії, рухи, фонди тощо) незалежно від їх ідеологічного спрямування. Це право є надзвичайно важливим не лише для особистого самовизначення, а й для культури загалом [8, с. 108]. Історичний досвід показує, що авторитарні монологічні моделі культури незмінно демонстрували тенденцію до стагнації, регресу та перетворення культури на одну з добавок тоталітарної держави. Цей принцип є однією з головних умов саморозвитку культури, її найсуттєвішою рисою. Між тим, не випадково в зарубіжній практиці культурна політика держави оцінюється насамперед не як діяльність одного чи навіть кількох міністерств, а як її здатність створювати правові та економічні умови для розвитку такої соціокультурної ситуації, коли культурна політика бере участь у створенні та охороні культурної спадщини культурної політики багато різних суб'єктів – науковці, громадські діячі, працівники культури і мистецтва, підприємці тощо [7, с. 186].

1.2. Головні тенденції формування й реалізації державної культурної політики в країнах ЄС

Останнім часом Україна все активніше співпрацює із Європейським Союзом у різних сферах суспільного розвитку, в тому числі з питань адаптації українського законодавства і системи державного управління до стандартів ЄС. Важливим етапом на шляху до європейської інтеграції є Угода про асоціацію (березень 2012 року). Ця подія є вагомим кроком на шляху до посилення європейської інтеграції України [11].

Серед важливих ініціатив ЄС, які значною мірою посилюють взаємодію Союзу з іншими країнами та сприяють активізації регіонального співробітництва, слід зазначити Програму транскордонного співробітництва, Програму Східного Партнерства Європейського Союзу та ряд інших проектів Європейського Союзу в рамках Європейської політики сусідства. Україна, як

країна-учасниця Східного Партнерства та Європейської політики сусідства, приймає активну участь в усіх ініціативах ЄС, що значно посилює діалог між нашою державою та ЄС, а також з іншими країнами-партнерами. Крім того участь в проектах Європейського Союзу забезпечує Україні поступове наближення до ЄС.

Процес європейської інтеграції зумовлює важливі перетворення у побудові державної політики України на національному та місцевому рівнях і торкається різних сфер суспільства. В культурному секторі України так само спостерігається пошук співробітництва із ЄС, метою якого є не лише налагодження культурних обмінів та діалогу, а й зміна системи й підходів до управління у цій галузі, які б базувались на засадах демократії, визнання культурних прав і свобод.

Слід відмітити, що в науковому середовищі тема європейської інтеграції та співробітництва із ЄС є не лише популярною, а й досить розробленою. Існує велика кількість наукових праць, що розкривають теми європеїзації та євроатлантичної інтеграції України, демократизації державного управління та реформування адміністративної системи держави відповідно до вимог ЄС як в цілому, так і в окремих галузях, зокрема освіті, національній безпеці, енергетиці, економіці тощо. Разом з тим тематика європейської інтеграції в культурній політиці є новою та маловивченою, особливо це стосується питань європейських практик та принципів управління у цій галузі, а також міжнародного співробітництва, що прямо чи опосередковано впливає на демократизацію державного управління в культурній сфері.

З точки зору державного управління процес європейської інтеграції в культурній політиці України має включати, перш за все, впровадження європейських принципів управління та інших практик, метою яких є зміна підходів до управління у цій сфері.

Сучасна європейська культура – це передусім цивілізаційний набуток. Але, крім розвинених культурних традицій, укорінених у побуті й щоденній

активності європейців, привабливим у європейському досвіді є те, що культура у країнах Європи є сферою відповідальності, за винятком національних урядів, ще й численних та авторитетних міжнародних інституцій – ЮНЕСКО, Ради Європи, а також структур Європейського Союзу, які спільно з громадськими організаціями розробляють і впроваджують механізми культурної політики. І ця відповідальність є зовсім не формальною, а має практичні позитивні наслідки для національних культур.

Для усвідомлення європейського досвіду побудови культурної політики важливим є розкриття основних правових підстав для здійснення управління у галузі культури в Європейському Союзі.

Сьогодні діяльність Європейського Союзу у сфері культури регулюється статтею 167 Розділу «Культура» Договору про функціонування Європейського Союзу, більш відомого як Лісабонський договір (Договір про ЄС). Відповідно до цього договору Європейський Союз доповнює культурну політику держав-членів у різних напрямках, наприклад, збереження європейської культурної спадщини, налагодження співробітництва між культурними інституціями різних країн, а також сприяння посиленню творчої роботи [12].

Новий Договір про ЄС надає велике значення культурі. Так, Союз має поважати своє культурне та мовне розмаїття й забезпечувати захист і подальше збагачення культурної спадщини Європи (Ст. 3 Консолідованої версії Договору про ЄС). Крім того Договір про ЄС визначає сфери компетенції Союзу у секторі культури, зокрема вживати дії для підтримки, координації та доповнень дій держав-членів у сфері культури [12]. Це означає, що у ЄС відсутня спільна політика у сфері культури, оскільки вона належить безпосередньо до компетенції держав-членів. Разом з тим Договір про ЄС встановлює принципи для реалізації культурної політики в ЄС, що включає зміст та процедуру прийняття рішень у цій сфері. Зокрема, у Договорі про ЄС наголошується на важливості заохочення держав-членів до

співпраці у різних секторах культури як в середині ЄС, так і з третіми країнами (до яких відносяться усі країни, які не є державами-членами або кандидатами на вступ) та міжнародними організаціями, зокрема з Радою Європи [12].

Важливе значення для гарантування культурних прав має Хартія основоположних прав Європейського Союзу, дотримання принципів і свобод якої є обов'язковими для Союзу згідно з Договором про ЄС. Так, Хартія визначає, що мистецтво та наукові дослідження не можуть обмежуватись, а ЄС має поважати культуру, релігії та мовне різноманіття [13].

Крім того в ЄС встановлені певні принципи та засади адміністративного управління, так звані принципи «good governance» (ефективне врядування) у культурній сфері. Термін «governance» (врядування) розглядається в ЄС як низка правил, процесів та норм поведінки, що стосуються способу реалізації владних повноважень. При цьому держава є невід'ємним елементом громадянського суспільства й спрямована на обслуговування прав, свобод та інтересів громадян.

Основоположним принципом врядування є забезпечення більш якісного залучення громадянського суспільства до процесів вироблення політики на рівні ЄС (запровадження процедури консультацій та участі громадян у розробці державної політики) [14]. Таких самих демократичних засад урядування мають дотримуватись держави-члени при виробленні власної політики на національному і місцевому рівнях.

Адміністративне управління в культурній сфері в ЄС здійснюється при дотриманні наступних принципів:

- *Відкритість.* Інституції повинні працювати більш відкрито, активно обмінюючись інформацією з державами-членами відносно того, що робить ЄС та які рішення він приймає. Цей принцип також пропагує більш активну комунікацію із громадськістю щодо завдань і обов'язків владних органів, в т.ч. щодо рішень, які приймаються ними.

- *Участь.* Якість та ефективність політики ЄС залежить від участі широкого кола осіб та організацій на всьому шляху творення політики – від її планування до впровадження. Збільшення участі має посилити довіру до політики та Інституцій, що її впроваджують.

- *Підзвітність.* Ролі у законодавчому та виконавчому процесах повинні бути більш зрозумілими. Кожна з Інституцій повинна пояснювати і брати відповідальність за те, що вона робить для Європи. Більша ясність та відповідальність також вимагається від держав-членів ЄС та всіх інших агентів, що задіяні у розробці і впровадженні політики ЄС на будь-якому рівні. Крім того підзвітність базується на засадах права європейців на «належне управління» (Європейська хартія основоположних прав, стаття 41), що передбачає окрім традиційних типів відповідальності (політичної та адміністративної) також обов'язок реагування влади на потреби громадян.

- *Ефективність.* Державна політика, законодавча й регуляторна системи повинні відповідати реальним суспільним потребам, мати чіткі цілі й прийматися із врахуванням оцінки їх очікуваного впливу та попереднього досвіду. Політичні й управлінські рішення мусять прийматися своєчасно й передбачати певну міру гнучкості в їх реалізації з метою врахування місцевих умов або специфічних особливостей сфери управління.

- *Злагожденість.* Політика та усі заходи повинні відповідати один одному та бути легкозрозумілими. Вимагається дотримання послідовності у прийнятті політичних й управлінських рішень та використанні різноманітних інструментів і механізмів політики, в т.ч. законодавчих [13].

У 2007 році Європейська Комісія прийняла важливе повідомлення для культури, що має назву «Європейський план дій щодо культури у глобалізованому світі». Це повідомлення визначає нові стратегічні завдання для діяльності ЄС у сфері культури, зокрема:

- сприяння культурному різноманіттю та міжкультурному діалогу;
- сприяння розвитку культури, як важливого елемента міжнародних відносин ЄС [15].

Ці завдання мають досягатись за допомогою нових методів. За пропозицією Європейської Комісії співпраця між Європейськими інституціями та державами-членами має здійснюватись «відкритим методом координації дій», який передбачає визначення спільних завдань та їх подальше відображення у національних політиках. Іншою ключовою пропозицією Європейської Комісії є те, що ЄС у своїй діяльності має посилити роль сектору культури, зокрема через Культурний Форум. Крім того План дій щодо культури визначив основні напрями міжнародного співробітництва ЄС з країнами-партнерами у сфері культури.

Механізмом реалізації завдань і цілей Європейського Союзу у сфері культури є запровадженні Європейським Союзом відповідні програми. Так, після набрання чинності Маастрихтського договору, Європейський Союз започаткував надання грантів у секторі культури через Європейський Соціальний Фонд, Європейський Фонд Регіонального розвитку. Пріоритетними напрямками підтримки культурної діяльності стали заходи щодо збереження культурної спадщини, розвитку мистецтва і літератури [16].

На даний час Європейською Комісією реалізується програма «Культура», яка сприяє міждержавному руху культурних продуктів, працівників культури та налагодженню міжкультурного діалогу. Метою програми є сприяння культурному різноманіттю та збагачення культурної спадщини через міждержавне співробітництво, в т.ч. з країнами-партнерами ЄС. Програма спрямована на реалізацію наступних завдань: забезпечити рух працівників культури, посилити міждержавний обмін культурними продуктами та міжкультурний діалог [17]. Важливо відмітити, що міжкультурний підхід у реалізації державної політики набуває сьогодні все більшого поширення серед держав-членів ЄС та інших країн, що прагнуть гармонізувати культурну політику та забезпечити злагоду у суспільстві.

Із набранням чинності Лісабонського договору Програма «Культура» вийшла за рамки лише культурного співробітництва, а межі її поширення не

обмежуються сьогодні лише кордонами ЄС. Крім того після прийняття ЮНЕСКО у 2005 році Конвенції про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження, у підготовці та прийнятті якої важливу роль відіграв також і Європейський Союз, Програма «Культура» відкрилась для інших країн – учасниць цієї Конвенції. Україна, після ратифікації у 2010 році Конвенції про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження, так само отримала доступ до участі у Програмі «Культура». З огляду на актуалізацію міжкультурного діалогу, Програма «Культура» заохочує до встановлення контактів між державами як в середині певного регіону (Схід-Схід), так і між різними регіонами та державами, в т.ч. із державами-членами ЄС (Схід-Захід)[17].

З метою налагодження діалогу ЄС із східними партнерами та посилення регіонального культурного співробітництва Європейською Комісією запроваджено Культурну програму Східного Партнерства на 2011-2014 роки (Eastern Partnership Cultural Programme). Завданнями Програми є надання технічної підтримки органам культури у здійсненні реформування культурної політики та удосконалення законодавчої бази; надання підтримки у підвищенні публічного доступу до культурних ресурсів, посиленні культурного співробітництва та обмінів на різних рівнях, збереженні та поширенні культурної спадщини, запровадженні стратегічного менеджменту в галузі культури тощо [18]. Учасниками цієї програми є Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова та Україна, які є саме країнами-учасницями Європейської політики сусідства. Показовим є те, що Європейською Комісією запроваджено аналіз та моніторинг культурної політики у державах-учасницях, з метою визначення пріоритетних напрямів удосконалення цієї політики та потреб сектору. Важливо зазначити, що Культурна програма Східного Партнерства акцентує увагу на посиленні діалогу між державою і громадськістю, а також участі міністерств культури у її реалізації.

Окремо слід зазначити ще один вектор європейської інтеграції, який має неабиякий вплив і на культурну політику, – це транскордонне співробітництво. В рамках програми транскордонного співробітництва реалізуються проекти між адміністраціями, приватним сектором та громадськими організаціями прикордонних країн-сусідів, які охоплюють також сектори туризму і культури [19]. Активізація транскордонного співробітництва в Україні сприяє також поширенню кращого досвіду управління та появі нових культурних практик і успішних проектів на теренах нашої держави, що в першу чергу підвищує імідж країни та ефективність діяльності місцевих органів влади. Крім того програми транскордонного співробітництва передбачають врахування культурного аспекту в секторі економіки та ролі культурного потенціалу для сталого розвитку регіонів [20, 21]. Участь нашої країни у транскордонному співробітництві з питань культури сприятиме підвищенню ролі міст у формуванні культурної політики, що є сьогодні актуальним для України з огляду на важливість регіонального розвитку держави.

Висновок до розділу 1

В центрі понятійно-категоріального апарату культурної політики лежить поняття «культура» як вихідний елемент існування нації, її самобутності. Культура – сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти.

Були виділені основні функції, на які покладається культура в державі: культура як виконавець дипломатичного доручення; культура як національний орієнтир; культура як «інструмент» вирішення суміжних

соціально-економічних проблем (розвиток сектору культурної індустрії, вирішення питань зайнятості, інноваційна функція культури, консолідуюча та стабілізуюча роль культури на основі міжкультурного діалогу та розвитку міст)); культура як засіб реалізації конкретних програм розвитку; культура як простір публічної діяльності.

Виходячи з такого набору функцій, покладених на культуру, поняття «культурна політика» можна розуміти як процес публічного регулювання культурних компонентів, за допомогою якого держава та/або особи служать забезпеченню переривання суспільного життя. розвитку. Це означає, що культурна політика як така стратегічно проникає в усі сфери суспільного життя і здатна впливати на ціннісний заряд усіх процесів, що відбуваються в державі.

Визначено, що основними принципами державного управління культурою є: принцип проблемно-цільової спрямованості державного управління культурою, що передбачає вирішення територіальних проблем з урахуванням можливостей держави, проблем конкретних соціальних груп і категорій населення, які є соціальною базою політиків культури; принцип деполітизації державного управління соціокультурними процесами; принцип державної підтримки самоорганізації соціально-культурного життя; принцип забезпечення державою багатоманітності, поліфонії соціально-культурного життя, що передбачає велику суб'єктивність соціокультурної діяльності, альтернативність проектів, програм, концепцій та ідей.

Визначено, що основними тенденціями формування й реалізації державної культурної політики в країнах ЄС є: сприяння культурному різноманіттю та міжкультурному діалогу та сприяння розвитку культури, як важливого елемента міжнародних відносин ЄС .

РОЗДІЛ 2. ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Основні принципи та нормативно-правова база здійснення державної культурної політики України

«Культурна політика» розуміється як один з різновидів державної публічної політики, тобто сукупності дій, які затверджені й реалізуються урядом в певному порядку. Публічна політика у будь-якій сфері заснована на певних принципах і правилах. Відповідна стратегія і визначені нею цілі надають органам влади, державним і приватним інституціям критерії для розробки саме таких правил і принципів, які сприятимуть досягненню визначених стратегією цілей [1].

Першим основним нормативно-правовим актом, у якому було визначено правові, економічні, соціальні та організаційні засади розвитку культури в нашій державі, стали «Основи законодавства про культуру», введені в дію постановою Верховної Ради від 14 лютого 1992 р. Основи спрямовані на [2]:

- реалізацію суверенних прав України у сфері культури;
- відродження і розвиток культури української нації та культур національних меншин, які проживають на території України;
- забезпечення свободи творчості, вільного розвитку культурно-мистецьких процесів, професійної та самодіяльної художньої творчості;
- реалізацію прав громадян на доступ до культурних цінностей;
- соціальний захист працівників культури;
- створення матеріальних і фінансових умов розвитку культури.

У документі підкреслюється, що пріоритетні напрями розвитку культури визначаються цільовими державними програмами, які затверджуються Верховною Радою України. Держава у пріоритетному порядку створює умови для розвитку культури української нації та культур національних меншин; збереження, відтворення та охорони культурно-

історичного середовища; естетичного виховання дітей та юнацтва; проведення фундаментальних досліджень у галузі теорії та історії культури України; розширення культурної інфраструктури села; матеріального та фінансового забезпечення закладів, підприємств, організацій і установ культури.

Основними принципами культурної політики, згідно з цим документом, є[2]: визнання культури як одного із головних чинників самобутності української нації та національних меншин, які проживають на території України; утвердження гуманістичних ідей, високих моральних засад у суспільному житті, орієнтація як на національні, так і на загально-людські цінності, визнання їх пріоритетності над політичними і класовими інтересами. Також було піднято важливі питання щодо розвитку української мови, збереження національної культурної спадщини та прав громадян у сфері культури, наголошено на ролі державного фінансування культури і вперше в Україні передбачено існування неурядових організацій, які визначались як правові суб'єкти з тими ж правами, що й у державних закладів.

У 1990-х роках також було прийнято закони, якими було закладено основу для децентралізації в культурному секторі. Їх метою було зменшення чи обмеження фінансової відповідальності профільного міністерства шляхом передачі частини повноважень місцевій владі. Це закони «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997) та «Про місцеві державні адміністрації» (1999). Таким чином, органи місцевої влади отримали повноваження розробляти місцеву культурну політику.

Важливим нормативно-правовим актом для здійснення державної культурної політики стали Концептуальні напрями діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку культури, затверджені постановою Кабінету Міністрів від 28 червня 1997 р., згідно з якими основними засадами здійснення державної культурної політики мають стати: піднесення ролі культури в державотворчих процесах, формування у структурах

громадянського суспільства єдиного духовного простору, утвердження гуманістичних цінностей, високої моралі, національної самосвідомості та патріотизму, подолання негативних явищ та сприяння позитивним тенденціям у духовній сфері суспільного життя.

Основою для нинішньої культурної політики в Україні є також низка інших законів і указів, прийнятих за роки незалежності. Ключовими серед них є: Конституція України; «Концепція державної політики в галузі культури на 2005-2007 рр.» від 03.03.2005; Указ Президента від 24.11.2005 «Про першочергові заходи щодо збагачення та розвитку культури і духовності українського суспільства», Закон України «Про культуру» від 14.12.2010 тощо.

Конституція України у ст. 54 передбачила такі принципи культурної та наукової політики держави[3]:

- громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності;

- кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності, ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом;

- держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством;

- культурна спадщина охороняється законом.

Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.

У 2011 р. було прийнято закон «Про культуру», який визначив правові засади діяльності у сфері культури, регулювання суспільних відносин, пов'язаних із створенням, використанням, розповсюдженням, збереженням

культурної спадщини та культурних цінностей, та забезпеченням доступу до них[4].

Зазначається, що громадяни мають право на свободу творчості; вільний вибір виду діяльності у сфері культури, засобів і сфер застосування творчих здібностей, самостійне розпорядження своїм твором; провадження творчої діяльності самостійно або з використанням будь-яких форм посередництва; створення закладів культури недержавної форми власності різних напрямів діяльності та організаційно-правових форм; об'єднання у творчі спілки, національно-культурні товариства, центри, фонди, асоціації, інші громадські організації у сфері культури; збереження, розвиток, пропагування культурної, мовної самобутності, традицій, звичаїв та обрядів; захист прав інтелектуальної власності, зокрема авторського права і суміжних прав; доступ до культурних цінностей, культурної спадщини і культурних благ; здобуття культурно-мистецької освіти; інші права, встановлені законодавством.

З іншого боку, закріплюється, що фізичні та юридичні особи зобов'язані дотримуватися вимог законодавства щодо провадження діяльності у сфері культури; дбати про збереження народних традицій і примноження національного культурного надбання, сприяти охороні культурної спадщини; поважати культуру, мову, традиції, звичаї та обряди Українського народу; піклуватися про естетичне виховання і культурний розвиток дітей, прилучення їх до цінностей вітчизняної та світової культури.

Реалізацією стратегії держави в галузі культури займається Міністерство культури України. Основними завданнями Міністерства культури України є[5]: забезпечення реалізації державної політики у сфері культури і мистецтв, державної політики з питань охорони культурної спадщини, національної музейної політики, підготовка пропозицій щодо основних напрямів державної мовної політики та участь у її реалізації, здійснення відповідно до законодавства державного управління і контролю у сфері охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення і повернення

культурних цінностей, музейної та бібліотечної справи, кінематографії, забезпечення реалізації прав громадян на свободу літературної та художньої творчості, вільного розвитку культурно-мистецьких процесів, забезпечення доступності всіх видів культурних послуг та культурної діяльності для кожного громадянина, створення умов для задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами України, розвитку міжнародного культурного співробітництва, захист інтересів вітчизняних творчих працівників і творчих спілок, а також закладів, підприємств і організацій, що діють у сфері культури, створення умов для розвитку соціальної та ринкової інфраструктури у сфері культури, організація її матеріально-технічного забезпечення.

На сучасному етапі нормативно-правова база сфери культурної політики перебуває в стадії реформування і вдосконалення. Разом з позитивними здобутками в цій сфері, є певні прогалини. Порівняно із законодавством інших країн законодавство України в галузі культури є досить широким і специфікованим по різних сферах. Загалом Верховною Радою України ухвалено понад 300 нормативно-правових актів, що стосуються питань культури. Такий широкий масив законодавчих актів має в багатьох випадках неузгоджений та суперечливий характер.

Щодо основних проблем незаконодавчого характеру у сфері культури, то, як підкреслюється в Концепції державної політики в галузі культури, сучасний стан розвитку української культури і духовності характеризується розмиванням і поступовою маргіналізацією культурних і духовних цінностей у суспільному житті, руйнуванням цілісної мережі закладів, підприємств, організацій та установ культури і цілісного інформаційно-культурного простору, неефективним використанням наявних культурних і творчих ресурсів.

Утворився й дедалі збільшується розрив між так званою офіційною культурою, що фінансується з бюджету, і незалежною та орієнтованою на сучасні потреби культурною діяльністю; стала хронічною проблема

неадекватного фінансового забезпечення галузі культури; суттєво погіршилася економічна структура видатків місцевих бюджетів на галузь культури; розрізнені культурні заходи так і не склалися в єдину програму послідовного культурного розвитку.

Для подолання системних негативних явищ у галузі культури необхідно, зокрема, розв'язати такі проблеми [7, 10]:

- «залишковий принцип» ставлення до культури у суспільстві та державній політиці;
- відсутність цілісного інформаційно-культурного простору і мережі партнерських зв'язків на вертикальному і горизонтальному рівнях;
- відсутність середньо- і довгострокових програм культурного розвитку;
- відсутність визначених державних соціальних стандартів надання послуг населенню у сфері культури, що гарантуються державою;
- невідповідність кадрів до господарських відносин у ринковій економіці;
- соціальна незахищеність працівників культури;
- недостатня участь України в європейських і світових культурних проектах.

Існуючий стан культури в Україні вимагає нових політичних підходів, програм і механізмів їх реалізації. Культурний розвиток держави та її окремих регіонів повинен бути визначений одним з пріоритетних напрямів діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. У зв'язку з цим можна визначити такі цілі та пріоритетні завдання державної політики в галузі культури:

- розробка та затвердження довгострокової програми культурного розвитку України, а також сприяння розробці середньострокових регіональних програм культурного розвитку;
- залучення громадськості до процесів управління та контролю в галузі культури;

- створення ефективної моделі фінансового та матеріально-технічного забезпечення культурного розвитку;
- розробка, затвердження та впровадження державних соціальних стандартів надання послуг населенню у сфері культури, що гарантуються державою;
- реалізація комплексу освітніх, культурно-мистецьких програм і проектів для дітей та молоді;
- підтримка та розвиток культури на селі;
- участь України у міжнародних культурних проектах, здійснення комплексу інформаційно-культурних заходів для ознайомлення світової громадськості з культурними цінностями України.

Втілення цих та інших орієнтирів має вкрай важливе значення для України, адже культура є важливим компонентом розвитку держави та окремої особистості. Затвердження культурної самобутності є основним елементом незалежності й національного розвитку [10].

2.2. Дослідження реалізації державної політики України в сфері культури та мистецтва

Українська держава, якою б багатою культурою вона не володіла, не зможе здобути собі авторитету на міжнародному рівні, якщо буде виступати лише в ролі учасника європейських культурних ініціатив. Аналітична доповідь 17 Нині постає питання про те, з якими ініціативами може виступити Україна, крім пасивної чи навіть активної участі в іноземних проектах. З-поміж них можуть бути запрошення на програми-студіювання із забезпеченням стипендій для учасників, або на творчі програми з мистецьких обмінів. Наприклад, Польща створила цікавий прецедент, заснувавши стипендіальну програму «Вілла Деціуша» у Кракові. Польська сторона оплачує митцям перебування у країні протягом певного терміну, щомісяця ця сума становить 3 тис. злотих (750 євро), за що митець повинен

«розрахуватися» перед Польщею допомогою в організації авторських вечорів, зустрічей, семінарів, а також у встановленні контактів із видавцями та літературними критиками своєї країни [10].

На підтвердження таких пріоритетів культурної політики ЄС, як «сприяння міжкультурному порозумінню» та «забезпечення вільного пересування митців Європою», підвищилася популярність різноманітних навчальних і творчих стипендій, що сприяють міжкультурним обмінам.

Європейською Комісією в рамках програми «Культура» також реалізуються спільні проекти із Радою Європи, наприклад Регіональні програми Ради Європи «Київська ініціатива» та «Інтеркультурні міста», ініціатором та учасницею яких є Україна. Зазначені вище регіональні програми мають на меті посилити роль місцевих громад та підвищити ефективність культурної політики на місцях, а також активізувати партнерство як на місцевому, так і національному і міжнародному рівнях [10].

Так, Регіональна програма «Київська ініціатива» реалізується у Східному регіоні у п'яти країнах-партнерах: Азербайджан, Вірменія, Грузія, Молдова та Україна, з 2011 року приєдналась ще й Білорусь. Ця програма відображає бачення сталого розвитку, якого дотримується Рада Європи і яке враховує питання культури, спадщини, захисту навколишнього середовища та містобудування в їхньому взаємозв'язку, а також сприяє формуванню між секторного підходу до управління культурною й культурною спадщиною, за допомогою багатостороннього регіонального співробітництва. В рамках програми щорічно проводяться семінари за участю міжнародних експертів з питань формування культурної політики на регіональному і місцевому рівнях, а також налагодження культурного партнерства, учасниками яких є як представники державного сектору, так і місцевих громад [33].

Рада Європи була заснована в 1949 році десятима європейськими країнами з метою сприяння більшій єдності між її членами.

Місія: зміцнювати демократію, права людини та верховенство права, а також розробляти спільну відповідь на політичні, соціальні, культурні та

правові проблеми в своїх державах-членах. З 1989 року Рада Європи об'єднала більшість країн Центральної та Східної Європи (зараз 47) їх структур і підтримує їх у зусиллях щодо впровадження та консолідації політичних, правових та адміністративних реформ (рис 2.1).

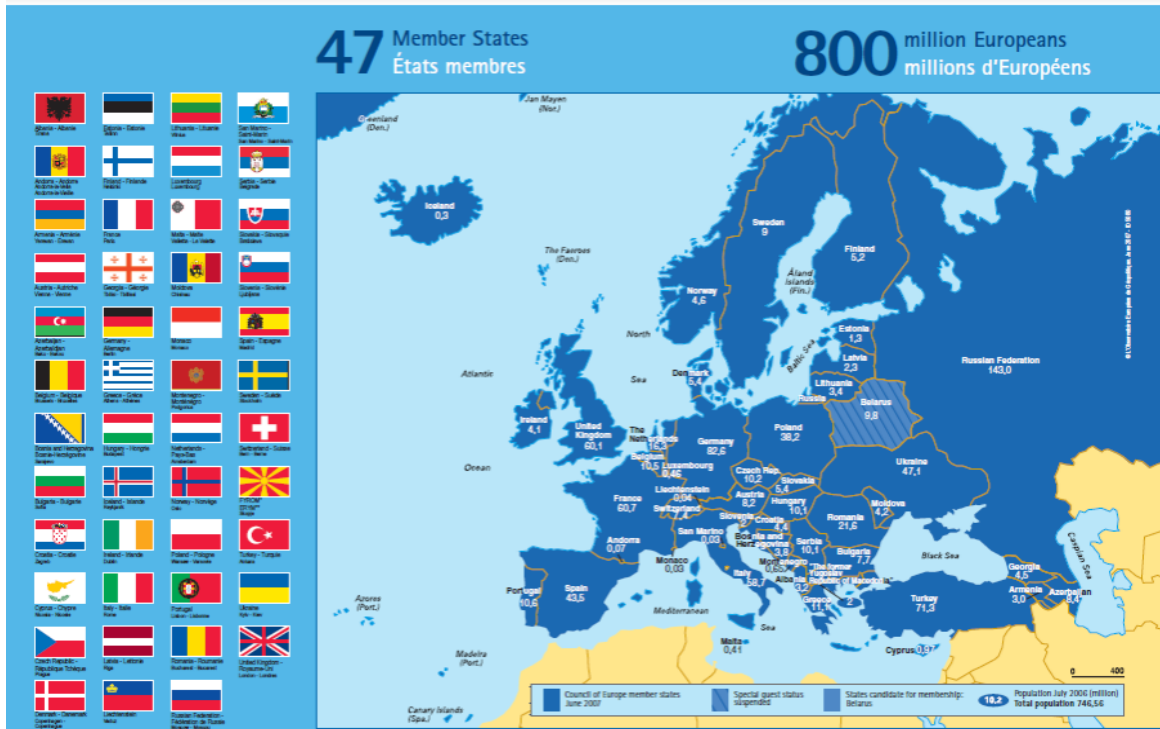

Рис.2.1. Члени Ради Європи

Програма «Інтеркультурні міста» є спільною ініціативою Ради Європи та Європейської Комісії і охоплює сьогодні увесь Європейський континент. [34].

В інтеркультурному місті проживають люди різних національностей, походження, культур, носії різних мов, традицій, чи релігій. Політичні лідери та громадяни такого міста сприймають цю етно-культурну різноманітність позитивно, як ресурс. Місто активно бореться з дискримінацією і адаптує свої методи управління, установи та послуги до потреб населення.

Місто має стратегію та інструменти для роботи з етно-культурною різноманітністю та подоланням етно-культурних конфліктів. Таке місто заохочує «соціальне змішування» та взаємодію між різними етнічними групами в міському просторі.

В інтеркультурному місті перевагами різноманітності є сприйняття переселенцям, мігрантам, людям-вихідцям з інших культур не як вразливим групам, що потребують лише соціальної підтримки і послуг, а як ресурсу для місцевого економічного, соціального і культурного розвитку та їх повноцінного залучення до життя міста та суспільства. Міжнародна мережа Інтеркультурних міст існує з 2008 року і зображена на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Міжнародна мережа Інтеркультурних міст

Різноманітність є перевагою, а не загрозою, коли компетентно скерована та структурована нова інформація, різноманітність навичок, творчість та інновації, доступ до нових ринків і капіталу (включаючи людський), підприємництво. Адміністратори міст і державні службовці потребують певної етно-культурної компетентності, щоб впоратися зі складними змінами, уникнути потенційних конфліктів, пов'язаних з різноманітністю.

Метою даної програми є вивчення впливу культурного різноманіття і міграції на місцеву політику та визначення такої культурної політики і стратегії, які здатні допомогти містам використати розмаїття як фактор розвитку. Основними учасниками програми є міста, як адміністративні суб'єкти. Дуже важливим фактором участі міста у проекті є підтримка

місцевої влади і громади завдань та цілей програми, а також спільне бажання змінити культурну політику в місті. Крім того Рада Європи спонукає до активного культурного діалогу, який має стати основним компонентом нової культурної політики. Національні мережі Інтеркультурних міст Італії та Іспанії наведені на рисунку 2.3.

9

Рис.2.3. Національні мережі Інтеркультурних міст

Позитивним є те, що Україна стала другою країною серед учасниць програми «Інтеркультурні міста» (рис.2.4), яка створила національну мережу інтеркультурних міст, (після Італії), а українське місто Мелітополь представляє країну в мережі інтеркультурних міст Європи поряд із Дубліном (Ірландія), Женевою (Швейцарія), Лісабоном (Португалія), Люблінном (Польща), Осло (Норвегія), Реджіо Емілія (Італія), Суботіца (Сербія), Тілбургом (Нідерланди) та іншими містами країн-учасниць програми.

Рис.2.4. Національна мережа України

Українська національна Мережа сьогодні включає такі міста, як: Вінниця, Луцьк, Мелітополь, Павлоград, Одеса та Суми. Ці міста дійсно усвідомлюють переваги етнокультурного розмаїття для розвитку своїх громад, а також стратегічно підходять до втілення моделі інтеркультурної інтеграції в політику управління своїми територіями.

Мета української мережі інтеркультурних міст включає в себе: вивчення та застосування кращого досвіду європейських міст у розвитку успішних місцевих громад, використовуючи ресурси культурного розмаїття; запровадження нових форм ефективного управління на місцевому рівні, що дозволить враховувати інтереси різних груп, представлених у місцевій громаді, об'єднувати зусилля різних секторів, мобілізувати внутрішні ресурси й досягати результатів, які впливають на якість життя громади; налагодити безпосередні партнерські зв'язки між місцевими громадами в Україні та Європі, що сприятиме розвитку окремих галузей чи місцевих індустрій; зробити пріоритетними партнерами й учасниками процесу галузі освіти, культури, економіки та ЗМІ. З 2011 по 2015 рік представники органів місцевого самоврядування, творчих колективів та громадських організацій

презентували Луцьк під час міжнародних заходів, що відбувалися в рамках програми «Інтеркультурні міста», серед яких семінари, міжнародні конференції, воркшопи, зустрічі, наради тощо. Програма «Інтеркультурні міста» м. Луцьк наведена на рисунку 2.5.

Рис. 2.5. Програма «Інтеркультурні міста» м. Луцьк

Окрім рекомендацій та висновків аналізу індексу інтеркультурних міст (ICC), розробка Інтеркультурної програми міста Одеси (рис.2.6) передбачала громадські консультації, фокус-групи - липень, жовтень та листопад 2019 року, - SWOT-аналіз (таблиця 2.1) та TOWS, результати тесту на інтеркультурне громадянство, оцінку місцевої політики, залучення місцевої інтеркультурної спільноти, внесок різних департаментів міста, органів державної влади, державних службовців та міжнародних експертів.

“Одеса - це інтеркультурна гавань України, відкрите місто, яке приймає та підтримує всі культури та етноси. Це інтеркультурне місто, що розглядає різноманітність як ресурс, сприяє інтеркультурному діалогу, співпраці та взаємоповазі.”

Рис.2.6. Програма «Інтеркультурні міста» міста Одеса

Таблиця 2.1

SWOT-аналіз культурної сфери міста Одеса

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - Етнічне та культурне різноманіття - Активні етнічні та культурні групи <ul style="list-style-type: none"> - Інституційна (дипломатична) структура - Існуючі міжнародні зв'язки - Передумови для туризму, напр..геогр.. положення, клімат, інфраструктура - Сфера культури та туризму, її підтримка містом через співпрацю уряду, бізнесу та громадськості <ul style="list-style-type: none"> - Освічена робоча сила - Розвинена освітня база 	<ul style="list-style-type: none"> - Відсутність інтеркультурної стратегії міста - Відсутність єдиного керівного органу ІСС та комунікаційної платформи <ul style="list-style-type: none"> - Недостатнє фінансування - Недостатнє висвітлення засобами масової інформації та комунікації (проблем ІСС) <ul style="list-style-type: none"> - Гендерна нерівність - Обмежені знання іноземних мов - Відтік мізків, еміграція економічно активного населення
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - Участь у національних та міжнародних програмах, Національному фонді України (для національних спільнот) - Участь у міжнародних проектах <ul style="list-style-type: none"> - Зростання населення - Активний туризм як можливість розвитку зв'язків між ІСС <ul style="list-style-type: none"> - Ефективна структура самоорганізованих органів, громадських організацій та мереж - Зростаючий ІТ-сектор - Покращене управління містом 	<ul style="list-style-type: none"> - Недоліки правової основи - Консерватизм суспільства (відмова від нових тенденцій, що мають відношення до ІСС) <ul style="list-style-type: none"> - Відсутність мотивації - Недостатня популяризація цінностей ІСС щодо толерантності та вирішення конфліктів <ul style="list-style-type: none"> - Старіння населення - Напівзруйновані пам'ятки архітектури, історії та культури - - Політична ситуація в країні <ul style="list-style-type: none"> - Зменшення купівельної спроможності - Пост-COVID-криза (економіка, суспільство)

Всі ці ініціативи було проведено з ціллю відображення у стратегії потреб та прагнень культурно різноманітної громади Одеси, одночасно враховуючи її пріоритети, цілі та завдання [35].

Програма "Інтеркультурні Міста" також у 2018 році видала "Посібник з протидії чуткам" українською мовою, на додаток до версій англійською,

французькою, арабською, італійською, японською, португальською та іспанською мовами.

«Методологія боротьби з чутками» була розроблена саме для протидії упередженням та чуткам, пов'язаним з різноманітністю, які заважають позитивній взаємодії та соціальній згуртованості та закладають основи дискримінаційного ставлення. Після першого пілотного етапу, розпочатого та випробуваного програмою «Інтеркультурні Міста» у деяких містах ще у 2014 році, попит місцевої влади як на навчання щодо протидії чуткам, так і на допомогу у розробці стратегій проти чуток постійно зростає.

З цієї причини програма «Інтеркультурні Міста» розробила Посібник проти чуток як інструмент, який міста та інші зацікавлені сторони можуть використовувати для забезпечення належного та гармонізованого впровадження стандартизованої/сертифікованої методології проти чуток. Посібник містить набір прикладів найкращих та інноваційних практик проти чуток, що сприяє розбудові антирасистського та антидискримінаційного потенціалу у містах, які є членами мережі Інтеркультурних Міст України (ICC-UA), сприяючи таким чином реалізації їх поточної програми діяльності в рамках програми «Інтеркультурні Міста».

Програма «Культура» ЄК є сьогодні ще й механізмом реалізації проектів Східного Партнерства за такими напрямками як «Інвестування у людей» та «Контакти між людьми». У 2009-2010 роках Європейською Комісією в рамках Програми «Культура» було прийнято окремий план для країн Європейської політики сусідства – учасниць Конвенції ЮНЕСКО про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження, яка визначає спільні для ЄС і ЮНЕСКО цілі та принципи культурної політики і міжнародного співробітництва. Підтримка країн Європейської політики сусідства в рамках програми «Культура» передбачає не лише налагодження міжкультурного діалогу, а й запровадження у цих країнах демократичних підходів до управління у сфері культури та сприяння розвитку і модернізації культурної політики на місцевому і національному рівнях.

Розглядаючи питання європейської інтеграції в контексті перспектив для реформування і розвитку культурної політики слід відмітити ще один важливий етап на шляху побудови відносин Україна-ЄС – реалізацію проекту «Національний Конвент України щодо ЄС». Так, в рамках цього проекту Національним інститутом стратегічних досліджень у березні 2012 року проведено круглий стіл на тему «Культурний вимір євроінтеграційної стратегії України», на якому обговорювались питання нової стратегії культурної політики та важливість визнання культури рушійним елементом процесу наближення України до Європи, за умови збереження національної ідентичності [36,37]. Дана дискусія – це перша спроба на національному рівні акцентувати увагу на посиленні ролі культури у міждержавних відносинах та у розбудові держави .

2.3. Діяльність українського культурного фонду щодо реалізації культурної політики

Український культурний фонд створений у 2017 році після прийняття «Закону про Український культурний фонд»[38]. Є найбільшою державною установою, яка виділяє грантове фінансування в галузі мистецтва та культури, реалізуючи широкий спектр програм.

Фонд підтримав низку знакових культурних заходів, дослідження місцевої історії, розвиток туризму, розробку культурних стратегій регіонів та міст, які допомогли зміцнити відчуття спільного культурного простору; профінансував низку культурноосвітніх проєктів, секторальних галузевих аналітичних досліджень, підтримав інституційний потенціал стартапів у сфері культурних індустрій, сприяв розвитку інклюзії через мистецтво. Лише за два роки своєї діяльності він профінансував понад 700 проєктів у всіх 24 регіонах України.

Близько 500 галузевих експертів, залучених як із громадянського суспільства, так і з кола представників місцевого самоврядування,

академічної спільноти, провели оцінку заявок та зміцнили статус УКФ як мосту між державою та ККІ. УКФ запровадив часткову автоматизовану обробку заявок з метою мінімізації конфлікту інтересів серед експертів та економії часу. В умовах нестабільності, яка супроводжувала діяльність МКІП, УКФ розглядається креативною спільнотою як острів стабільності та головна опора національної екосистеми культури.

Український культурний фонд створений з метою сприяння розвитку національної культури та мистецтва в державі, забезпечення сприятливих умов для розвитку інтелектуального та духовного потенціалу особистості і суспільства, широкого доступу громадян до національного культурного надбання, підтримки культурного розмаїття та інтеграції української культури у світовий культурний простір.

Діяльність УКФ, згідно чинного законодавства, спрямовується та координується Міністерством культури України [38].

Діяльність Українського культурного фонду ґрунтується на принципах:

- гуманізму;
- толерантності;
- свободи творчості;
- демократичності та прозорості прийняття рішень;
- забезпечення змагальності і рівності умов для інтелектуального, творчого розвитку людини та суспільства;
- інноваційності;
- підзвітності, відповідальності за результати діяльності перед державою та суспільством;
- запобігання конфлікту інтересів під час організації конкурсного відбору та фінансування проектів;
- забезпечення рівних можливостей отримання підтримки Українського культурного фонду фізичними особами, юридичними особами незалежно від форми власності;

- забезпечення культурного розмаїття;
- партнерства держави та громадянського суспільства у питаннях національно-культурного розвитку;
- дотримання авторських і суміжних прав.

Український культурний фонд та його партнери в екосистемі культури та креативності в Україні представлені на рисунку 2.7.

Рис. 2.7. Український культурний фонд та його партнери в екосистемі культури та креативності в Україні

Український культурний фонд ставить за мету [38]:

- сприяти реалізації державної політики у сферах культури та мистецтва,
- розвивати сучасні напрямки культурної і мистецької діяльності,
- створювати культурний продукт, конкурентоспроможний на світовому ринку,

- підтримувати українських митців,
- популяризувати українську культуру та сприяти формуванню позитивного іміджу України у світі,
- підтримувати міжнародні культурні та інформаційні програми, а також культурні проекти української діаспори
- задовольняти культурні потреби громадян України, які проживають за кордоном,
- сприяти збереженню, актуалізації і популяризації національного культурного надбання та багато іншого.

Головними інструментами впровадження Стратегії УКФ є конкурсні та інституційні програми Фонду. Для кожної програми визначено перелік пріоритетів та секторів підтримки, першочергові завдання та категорії можливих заявників та учасників.

Конкурсні програми Українського культурного Фонду:

1. «Створюємо інноваційний культурний продукт».
2. «Навчання. Обміни. Резиденції. Дебюти».
3. «Знакові події для української культури».
4. «Український культурний монітор».
5. «Підсилення потужності українського аудіовізуального сектору».
6. «Інклюзивне мистецтво».
7. «Промоція культури та місцевий розвиток».
8. «Розбудова зв'язків – мережування».

Інституційні програми Українського культурного Фонду:

1. «Навчальні програми для менеджерів та експертів УКФ, менеджерів сфери культури і креативних індустрій».
2. «Партнерські програми».
3. «Аналітика та прикладні дослідження» (замовлення за тендером).
4. «Нормотворення».
5. «Розробка стандартів та механізмів експертної оцінки».
6. «Координаційні групи».

7. «Клуби бізнес-янголів».

8. «Комунікативні кампанії».

За результатами конкурсів культурно-мистецьких проектів, що були проведені Українським культурним фондом у 2018 році, фінансування отримають 298 проектів-переможців. Загальна сума, на яку Фонд підтримає проекти у 2018 році становитиме 148 млн. 771 тис. 817 грн. 59 коп. Наразі усі переговори процедури між грантоотримувачами та Фондом щодо укладання договорів завершені, триває активна фаза реалізації проектів за підтримки Фонду. Також у цей самий час ведеться робота над удосконаленням документальної бази конкурсів Фонду, після чого, вже наприкінці 2018 року будуть оголошені наступні опенкал Українського культурного фонду.

Конкурси Фонду трьох типів – індивідуальні проекти; проекти національної співпраці, які передбачали партнерство між двома і більше організаціями в рамках України; проекти міжнародної співпраці, які передбачали наявність партнера за кордоном, включаючи представників української діаспори.

За типом конкурсу у 2018 році Фонд підтримає таку кількість проектів:

- Індивідуальні проекти – 241 проект (на суму 83 319 990, 41 грн.)
- Проекти національного партнерства – 42 проекти (на суму 46 195 562, 53 грн.)
- Проекти міжнародного партнерства – 15 проектів (на суму 19 256 264, 65 грн.)

Сам конкурс проходив у два етапи – технічного відбору та оцінювання проектів експертами. Загалом цього року до оцінювання долучилися 59 експертів за секторами (візуальне мистецтво, аудіальне мистецтво, аудіовізуальне мистецтво, дизайн і мода, перформативне та сценічне мистецтво, культурна спадщина, література та видавнича справа, культурні та креативні індустрії). Також усі заявки, надіслані на конкурси, мали відповідати пріоритетам діяльності Фонду.

За пріоритетами статистика підтриманих проектів у 2018 році виглядає таким чином:

1. Підтримка культурних проектів на етапі їх концептуалізації, підготовки, препродакшену – 67 проектів.
2. Сприяння проведенню аналітичної і дослідницької діяльності у сфері культури і мистецтв – 33 проекти.
3. Сприяння впровадженню інновацій, цифрових технологій та діджиталізації у сфері культури і мистецтв – 31 проект.
4. Підтримка розвитку молодих митців та сприяння реалізації культурних і мистецьких дебютів, в тому числі сприяння професійному зростанню творчо обдарованих дітей та молоді — 29 проектів.
5. Підтримка інклюзії у сфері культури та мистецтв, розширення аудиторії через залучення різних вікових та соціальних груп – 24 проекти.
6. Забезпечення міжсекторальної співпраці та налагодження культурного діалогу між регіонами з метою розвитку громад, сприяння креативному розвитку малих територій України – 23 проекти.
7. Залучення міжнародних партнерів до реалізації спільних ініціатив та спільне фінансування культурних проектів, в тому числі проектів, підтриманих в рамках програми «Креативна Європа» або іншими програмами ЄС – 21 проект.
8. Сприяння презентації української культури і мистецтв за кордоном, в тому числі на міжнародних заходах та виставках – 20 проектів.
9. Сприяння розробці електронного інформаційного ресурсу культурної спадщини і культурних цінностей та впровадження сучасних інформаційних технологій у сферу музейної діяльності і культурної спадщини – 19 проектів.
10. Сприяння розвитку освітніх ініціатив у сфері культури та мистецтв, в тому числі креативних індустрій, спрямованих на підтримку закладів мистецької освіти, підготовку і перепідготовку кадрів – 17 проектів.

11. Забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України – 10 проектів.

12. Сприяння збереженню культурного розмаїття – 6 проектів.

Також розроблено стратегію Українського культурного фонду на майбутні три роки, зокрема конкурсні програми. Більшість з них будуть корисними для представників перформативного, аудіовізуального й аудіального мистецтва.

Висновки до розділу 2

Держава у пріоритетному порядку створює умови для розвитку культури української нації та культур національних меншин; збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища; естетичного виховання дітей та юнацтва; проведення фундаментальних досліджень у галузі теорії та історії культури України; розширення культурної інфраструктури села; матеріального та фінансового забезпечення закладів, підприємств, організацій і установ культури.

На сучасному етапі нормативно-правова база сфери культурної політики перебуває в стадії реформування і вдосконалення. Разом з позитивними здобутками в цій сфері, є певні прогалини. Порівняно із законодавством інших країн законодавство України в галузі культури є досить широким і специфікованим по різних сферах.

Для подолання системних негативних явищ у галузі культури необхідно, зокрема, розв'язати такі проблеми:

- «залишковий принцип» ставлення до культури у суспільстві та державній політиці;
- відсутність цілісного інформаційно-культурного простору і мережі партнерських зв'язків на вертикальному і горизонтальному рівнях;

- відсутність середньо- і довгострокових програм культурного розвитку;
- відсутність визначених державних соціальних стандартів надання послуг населенню у сфері культури, що гарантуються державою;
- невідповідність кадрів до господарських відносин у ринковій економіці;
- соціальна незахищеність працівників культури;
- недостатня участь України в європейських і світових культурних проектах.

Програма «Інтеркультурні міста» є спільною ініціативою Ради Європи та Європейської Комісії і охоплює сьогодні увесь Європейський континент. Метою даної програми є вивчення впливу культурного різноманіття і міграції на місцеву політику та визначення такої культурної політики і стратегії, які здатні допомогти містам використати розмаїття як фактор розвитку. Основними учасниками програми є міста, як адміністративні суб'єкти. Дуже важливим фактором участі міста у проекті є підтримка місцевої влади і громади завдань та цілей програми, а також спільне бажання змінити культурну політику в місті.

Крім того Рада Європи спонукає до активного культурного діалогу, який має стати основним компонентом нової культурної політики. Позитивним є те, що Україна стала другою країною серед учасниць програми «Інтеркультурні міста», яка створила національну мережу інтеркультурних міст.

Мета української мережі інтеркультурних міст включає в себе: вивчення та застосування кращого досвіду європейських міст у розвитку успішних місцевих громад, використовуючи ресурси культурного розмаїття; запровадження нових форм ефективного управління на місцевому рівні, що дозволить враховувати інтереси різних груп, представлених у місцевій громаді, об'єднувати зусилля різних секторів, мобілізувати внутрішні ресурси й досягати результатів, які впливають на якість життя громади;

налагодити безпосередні партнерські зв'язки між місцевими громадами в Україні та Європі, що сприятиме розвитку окремих галузей чи місцевих індустрій; зробити пріоритетними партнерами й учасниками процесу галузі освіти, культури, економіки та ЗМІ.

Висновки до розділу 2

Держава у пріоритетному порядку створює умови для розвитку культури української нації та культур національних меншин; збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища; естетичного виховання дітей та юнацтва; проведення фундаментальних досліджень у галузі теорії та історії культури України; розширення культурної інфраструктури села; матеріального та фінансового забезпечення закладів, підприємств, організацій і установ культури.

На сучасному етапі нормативно-правова база сфери культурної політики перебуває в стадії реформування і вдосконалення. Разом з позитивними здобутками в цій сфері, є певні прогалини. Порівняно із законодавством інших країн законодавство України в галузі культури є досить широким і специфікованим по різних сферах.

Для подолання системних негативних явищ у галузі культури необхідно, зокрема, розв'язати такі проблеми:

- «залишковий принцип» ставлення до культури у суспільстві та державній політиці;
- відсутність цілісного інформаційно-культурного простору і мережі партнерських зв'язків на вертикальному і горизонтальному рівнях;
- відсутність середньо- і довгострокових програм культурного розвитку;
- відсутність визначених державних соціальних стандартів надання послуг населенню у сфері культури, що гарантуються державою;

- невідповідність кадрів до господарських відносин у ринковій економіці;
- соціальна незахищеність працівників культури;
- недостатня участь України в європейських і світових культурних проектах.

Програма «Інтеркультурні міста» є спільною ініціативою Ради Європи та Європейської Комісії і охоплює сьогодні увесь Європейський континент. Метою даної програми є вивчення впливу культурного різноманіття і міграції на місцеву політику та визначення такої культурної політики і стратегії, які здатні допомогти містам використати різноманіття як фактор розвитку. Основними учасниками програми є міста, як адміністративні суб'єкти. Дуже важливим фактором участі міста у проекті є підтримка місцевої влади і громади завдань та цілей програми, а також спільне бажання змінити культурну політику в місті. Крім того Рада Європи спонукає до активного культурного діалогу, який має стати основним компонентом нової культурної політики. Позитивним є те, що Україна стала другою країною серед учасниць програми «Інтеркультурні міста», яка створила національну мережу інтеркультурних міст.

Мета української мережі інтеркультурних міст включає в себе: вивчення та застосування кращого досвіду європейських міст у розвитку успішних місцевих громад, використовуючи ресурси культурного різноманіття; запровадження нових форм ефективного управління на місцевому рівні, що дозволить враховувати інтереси різних груп, представлених у місцевій громаді, об'єднувати зусилля різних секторів, мобілізувати внутрішні ресурси й досягати результатів, які впливають на якість життя громади; налагодити безпосередні партнерські зв'язки між місцевими громадами в Україні та Європі, що сприятиме розвитку окремих галузей чи місцевих індустрій; зробити пріоритетними партнерами й учасниками процесу галузі освіти, культури, економіки та ЗМІ.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

3.1. Сучасні технології формування і розвитку культурного потенціалу України

Починаючи із 80х років 20 століття роль культури у світі розглядається як креативна складова розвитку економічного сектору. Спочатку це тлумачилось як отримання конкретного прибутку та залучених коштів, пізніше як менеджмент та маркетинг в культурних організаціях. Після спроб визначити важливість культури за допомогою конкретних економічних чинників було вивчено вплив культури на економіку міст та територій. Поняття «Культура» почало тлумачитись як ресурс змін якості життя шляхом створення додаткової вартості продуктів та територій і покращення умов зайнятості населення.

Сировиною креативної економіки є вміння народжувати оригінальні ідеї та перетворювати ці ідеї в економічний капітал та продукт, що продається. Основним завданням креативної економіки є створення та реалізація «ексклюзивного творчого продукту».

Важливою складовою стратегії модернізації економіки України на сучасному етапі є перехід від індустріальної та сировинної моделі розвитку до постіндустріальної або креативної, яка базується на використанні людського потенціалу та знань, що є певною базою для розробки та реалізації ідей для культурно – економічного розвитку в першу чергу малих міст.

Згідно дослідження Конференції ООН з торгівлі і розвитку (UNCTAD) існують чотири базові групи для розвитку креативної економіки:

- Культурна спадщина: традиційна культура (ремесла, фестивалі тощо); культурні пам'ятки (музеї, бібліотеки, місця розкопок, тощо);
- Образотворче мистецтво (скульптура, фотографія тощо);

- Медіа: публікації та видавництво; аудіовізуальні твори (фільми, телебачення, радіомовлення); нові медіа (цифровий контент, відеоігри тощо);
- Функціональний креатив: дизайн та креативні послуги (реклама, тощо).

Культурні і креативні індустрії мають стратегічний потенціал і сприяють розумному, сталому і комплексному зростанню регіонів та міст. Використання креативних технологій капіталізує міста та території.

Контент креативної культури є важливою частиною економіки. Розробка і експорт в сфері культурного контенту мають наступні переваги для розвитку національної економіки:

- Створення міст з високою доданою вартістю за рахунок використання культурного ресурсу;
- Створення нових робочих місць в сфері послуг (готелі, сервісне обслуговування, виробництво сувенірної продукції, тощо);
- Створення умов для збільшення пізнаваності міста або бренд території;
- Розвиток спеціалізованого туризму (туризм подій, екстремальний туризм, культурний туризм та інші).

Варто зазначити, що формування та розвиток культурного потенціалу регіону залежить від ситуації у світі, країні та регіоні, тобто відбувається під впливом сукупності факторів навколишнього та внутрішнього середовища. У понятійному апараті існуючих досліджень наразі не має категорії для визначення цього стану, тож пропонуємо ввести нове поняття «культурний клімат». Культурний клімат – це сукупність факторів, що сприяють чи гальмують формування та розвиток культурного потенціалу окремої території. Говорячи про сприятливий культурний клімат регіону ми маємо на увазі максимально сприятливі умови для розвитку культурного потенціалу регіону. Чинники, що впливають на культурний клімат пропонуємо об'єднати у дві групи: мікрочинники та макрочинники. Мікрочинники: наявні ресурси, соціально-економічний розвиток території, розвиток супутніх

галузей, регіональні ініціативи (активність місцевої влади, громади та бізнес-середовища), рівень фінансового та кадрового забезпечення, інформаційне забезпечення, імідж регіону, взаємодія органів місцевої влади та бізнесу.

Макрочинники: державна політика у сфері культури, політична ситуація та геополітичні чинники, міжнародна ситуація, соціально-економічна ситуація в країні, фінансово-економічні фактори, соціокультурні фактори, науково-технічний прогрес, нормативно-правове забезпечення, імідж країни. Процес впливу чинників макро- та мікро- груп на культурний клімат регіону розкрито на рис. 3.1.

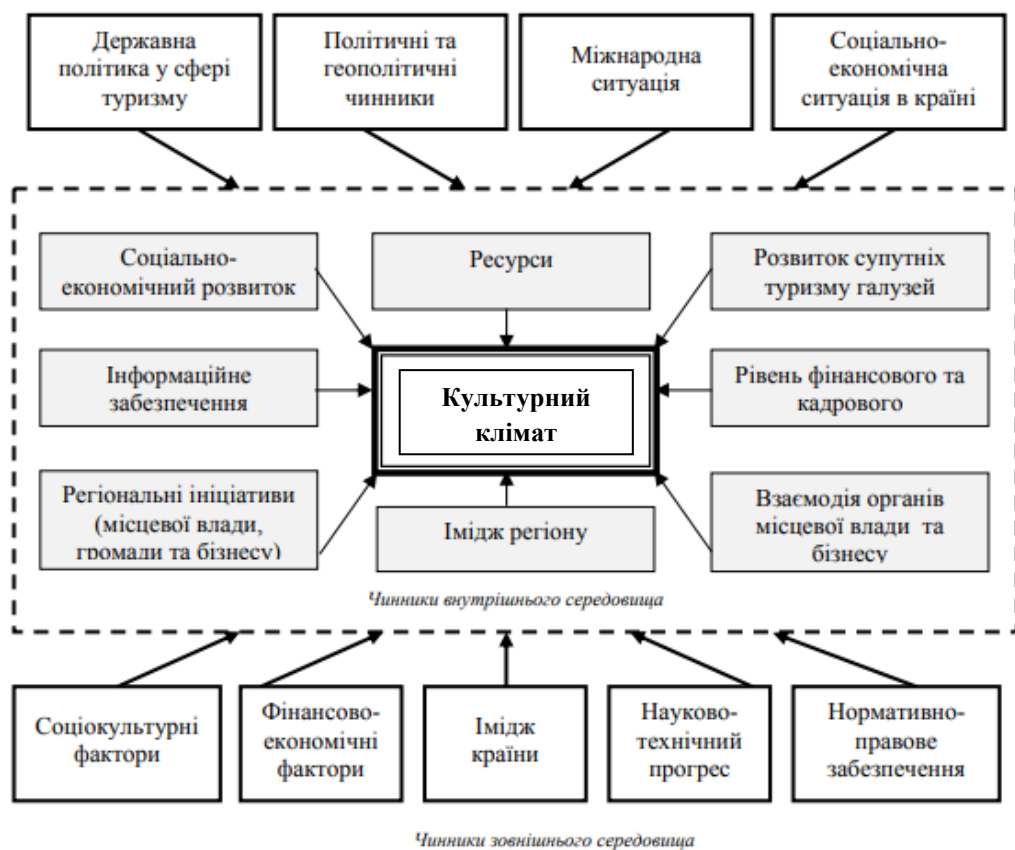

Рис.3.1. Ресурсні складові культурного потенціалу регіону

Джерело: складено автором

3.2. Заходи щодо удосконалення формування державної політики в сфері культури в Україні з урахуванням закордонного досвіду

Проаналізувавши вплив культурної політики країн Західної Європи в культурний простір України, можна запропонувати створити ще декілька міст за програмою «Інтеркультурні міста». Для цього пропонуємо організувати за трьома напрямками:

1. Фестиваль «Народні ремесла Чернігівщини».

Мета фестивалю - пропаганда історичних, культурно-мистецьких надбань Сіверського краю, народних художніх промислів, розвиток туризму, популяризація традиційних бойових видів єдиноборств.

Рис.3.2.Фестиваль «Народні ремесла Чернігівщини»

Основними завданнями фестивалю є:

- збереження власних традицій та обрядів, знайомство з національними культурами інших народів;
- відродження та розвиток традиційних ремесел і промислів;
- створення позитивного туристичного іміджу області;
- укріплення міжнаціональних взаємовідносин;
- пропаганда здорового способу життя;

- військово-патріотичне виховання молоді;
- відродження і популяризація стародавніх бойових традицій, національних видів єдиноборств, демонстрація гартування, різноманітних стилів та технік сучасних шкіл бойових мистецтв.

Програму фестивалю включає в себе концертні та театралізовані програми фестивалю за участю пісенних, музичних, хореографічних, оригінально-трюкових колективів, історичних театрів, театрів мод тощо. Народні звичаї, обряди, ігри, автентичний фольклор. Традиційні народні ремесла та промисли. В рамках фестивалю відбуватимуться майстер-класи та семінари з різних видів конкурсних програм (національні танці, ремесла, національна кухня, звичаї, обряди).

Протягом всіх фестивальних днів проходить виставка - ярмарок майстрів народного декоративно-ужиткового мистецтва, традиційних ремесел і народних промислів. Відбудеться конкурс на один з видів ремесел чи промислів (ковальство, гончарство тощо), показові виступи учасників та гостей фестивалю, шкіл бойових мистецтв, військових історичних клубів, спортивних команд та творчих колективів.

2. Проект «Чернігів - Інтеркультурне місто».

Інтеркультурний діалог – це обмін поглядами та думками між різними культурами. На відміну від мультикультурності, яка сфокусована на збереженні окремих культур, інтеркультурний діалог шукає можливості встановити зв'язки та взаємні основи між різними культурами, громадами та людьми заради промоції розуміння та взаємодії.” Вектором розвитку сучасних міжнародних відносин є взаємодія різних культур. Сучасним містам потрібно вміти працювати з іншими культурами, щоб різниця в культурних цінностях стала не причиною протиріч і непорозумінь, а, навпаки, пошуком ресурсу в інтеркультурності, яку несуть з собою невинні процеси глобалізації.

Робота над стратегією інтеркультурного розвитку м. Чернігів ґрунтується на повазі до проявів культури та традиційних особливостей

національних меншин та етнічних груп, що проживають у місті Чернігів. При формуванні стратегії необхідно керуватися принципами та цінностями, що сприяють ефективному розвитку багатокультурного простору та використанню різниці різних культур в якості потенціалу можливостей для розвитку місцевої громади.

Стратегія інтеркультурного розвитку міста повинна бути інтегрована в філософію міста, а саме створення можливостей для якісного життя, розвитку творчих здібностей та продуктивної роботи мешканців, об'єднання та залучення людей, використовуючи локальну унікальність, інтеркультурність та громадську проактивність.

Проект інтеркультурного розвитку міста Чернігів необхідний не тільки для формування його позитивного іміджу в світі, залучення іноземних студентів, туристів і мешканців, запобігання виникненню міжетнічних конфліктів, але, передусім, для використання культурного різноманіття як джерела інновацій, креативності та зростання. Відкритість і повага до всіх культур починається з усвідомлення різноманіття власної багатокультурної спадщини, ідентифікації суб'єктів та об'єктів цієї спадщини. Тому необхідно створити умови для того, щоб багатонаціональна історія і культурні надбання міста Чернігів працювали на його соціальний та економічний розвиток.

Проект передбачатиме також сприяння участі національних меншин у партиципаторному управлінні містом, розвиток спроможності представницьких інституцій різних культур у місті та залучення фінансування для підкреслення ролі їх впливу на місцеву унікальність.

Дана стратегія є концепцією, на якій буде ґрунтуватися цільова програма інтеркультурного розвитку міста Чернігів.

Для повнішого розуміння трендів і стану інтеркультурного розвитку сфери культури міста, був проведений SWOT-аналіз, представлений нижче в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз культурної сфери міста Чернігів

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1. Місцева влада підтримує необхідність виведення інтеркультурності в культурі на якісно новий стратегічний рівень.</p> <p>2. У місті багато молоді, а також громадських організацій, які зможуть брати участь в наданні послуг тренувань і підтримці заходів в рамках компоненти стратегії «Культура».</p> <p>3. Наявність громадських організацій національних спільнот, що полегшить формування кола активних представників/агентів змін, аплікантів на міські грантові конкурси, забезпечення участі цих спільнот у запланованих заходах тощо.</p> <p>4. Високий інтеркультурний потенціал громади міста завдяки культурному різноманіттю, що важливо для використання його як ресурсу.</p> <p>5. Значне різноманіття традицій, багата історико-архітектурна та духовна спадщина. Цей потенціал забезпечить успіх запропонованих заходів у рамках компоненти «Культура».</p> <p>6. Наявний певний освітній, культурний і рекреаційний простір, який можна доповнити інтеркультурною складовою в рамках заходів компоненти «Культура».</p> <p>7. Наявність закладів вищої освіти для навчання іноземців є інфраструктурою та середовищем для реалізації в рамках заходів компоненти «Культура».</p> <p>8. Налагоджені партнерські зв'язки з закордонними містами-побратимами та містами-партнерами дадуть можливість розробити й успішно реалізувати бюджетні туристичні маршрути й екскурсійні програми.</p> <p>9. Вже існуючі тренди розвитку фестивального туризму можна використати для успішної реалізації заходів компоненти «Культура».</p>	<p>1. Скорочення кількості населення, виїзд активної частини суспільства за кордон, у тому числі представників і представниць національних спільнот.</p> <p>2. Відсутність чітко визначених пріоритетів щодо підтримки політики інтеркультурності у стратегічних документах міста.</p> <p>3. Невисокий рівень усвідомленості населення міста його інтеркультурних переваг і, як наслідок, недостатнє використання інтеркультурного потенціалу міста.</p> <p>4. Мають місце конфлікти на міжнародному підґрунті, що можуть запобігти успішному проведенню масових заходів.</p> <p>5. Недостатньо розвинена інфраструктура інтеркультурного характеру (мистецьких зустрічей, збереження історичної спадщини, інтеркультурного спілкування тощо).</p> <p>6. Відсутність програм підготовки співробітників місцевих служб, медіа та навчальних закладів з багатомовної та інтеркультурної компетенції.</p> <p>7. Низька кількість, а також обізнаність щодо культурно-мистецьких і спортивних заходів через відсутність інфраструктури й інформування іноземними мовами.</p>

Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Зростання рівня підтримки інтеркультурності на національному рівні та підтримка Європейським Союзом інтеркультурної співпраці між українськими та європейськими містами. Участь у міжнародних проектах, у т.ч. з розвитку туризму та людського капіталу. 2. Готовність органів місцевої влади міста підтримувати інтеркультурні пріоритети фінансово й організаційно. 3. Мапування культурного різноманіття громади з метою ознайомлення з її культурним потенціалом. 4. Збереження та популяризація історичної спадщини меншин і спільнот, що проживали та проживають на території міста Чернігів. 5. Проведення просвітницьких заходів, спрямованих на формування інтеркультурних компетенцій мешканців міста. 6. Використання етнічного ресурсу як плацдарму для розвитку, модернізації й удосконалення політики містобудування. 7. Популяризація глибоко традиційних проявів культур спільнот і меншин, що проживають у місті Чернігів через культурні та спортивні заходи. 8. Активне залучення представників національних культурних товариств до культурно-мистецького життя міста. Створення кола активістів із числа меншин і спільнот з метою промоції їх культури. 9. Підвищення включеності представників меншин та іноземців, враховуючи інвалідів з їх числа, що проживають у місті. 10. Підвищення рівня ідентифікації культур меншин та іноземців, що проживають у місті, громадою. 11. Підвищення емоційного зв'язку громадян міста з представниками меншин та іноземців, що проживають у місті, на особистісному рівні. 12. Визнання вкладу меншин та іноземців, що проживають у місті, у розвиток Чернігова. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Подальше загострення військового конфлікту на сході України та факт сусідства Чернігівської області з країною-агресором РФ, що може створювати перепони для проведення масових заходів і запрошення іноземних гостей/студентів. 2. Можливість конфліктів на міжетнічному ґрунті. 3. Ненадання органами місцевої влади достатніх фінансових ресурсів для проведення або для якісного проведення всього обсягу робіт, запланованих компонентою «Культура». 4. Відсутність вичерпної статистичної інформації про кількість і склад представників національних спільнот не дасть можливості раціонально спланувати фінансову підтримку заходів інтеркультурної стратегії, а також врахувати потреби й інтереси всіх груп та спільнот міста. 5. Наявність стереотипів та упереджень стосовно представників інших народностей залежно від їх культури, релігійних переконань, походження або зовнішності. 6. Пасивність в участі чи несприйняття певними представниками меншин і спільнот запропонованих заходів або їх певного формату.

13. Налагодження добросусідства між мешканцями та представниками різних груп.
14. Посилення якості первинної адаптації іноземних гостей міста, що приїхали, зокрема, на навчання.
15. Інформування та навчання представників спільнот і меншин міста отриманню грантів, зокрема в рамках програм ЄС.

3. Фільм-візитівка «Чернігів культурний».

Фільм-візитівка про культурний потенціал м.Чернігів «Чернігів культурний» показує усі принади регіону. «Чернігів культурний» має показати наскільки прекрасне місто, його культурний потенціал. Фільм допоможе глядачам відчутти настрій регіону та поринути в його атмосферу, покаже всінайяскравіші «родзинки» міста – від туристичних принад до історій цікавих мешканців. Фільм допоможе громаді заявити про себе як про культурне місто з високим потенціалом розвитку. Фільм-візитівка дозволить показати свій потенціал та познайомити меканців сусідніх регіонів та іноземців.

У кінокартині – найгарніші старовинні та інші культурні місця міста Чернігів в різні пори року. Серед них – фортеця Вал, Спасо-преображенський собор, Чернігівський колегіум, Борисоглібський собор, Катерининська церква, П'ятницька церква, Троїцький собор, Антонієві печери, Болдині гори, філармонія і театр та інші історичні і культурні місця.

oldchernihiv.com
Чернігів стародавній – Національні...

Чернігівська міська рада
Чернігів змагатиметься за звання «...

Замки, відпочинок, о...
Основні історичні, ку...

Київмарс
Куди поїхати на вихідні киянам з дїт...

ПІДПОРЯДКОВАНІ
ЗАКЛАДИ КУЛЬТУРИ
Чернігівська міська рада
Чернігів культурний і туристичний: пі...

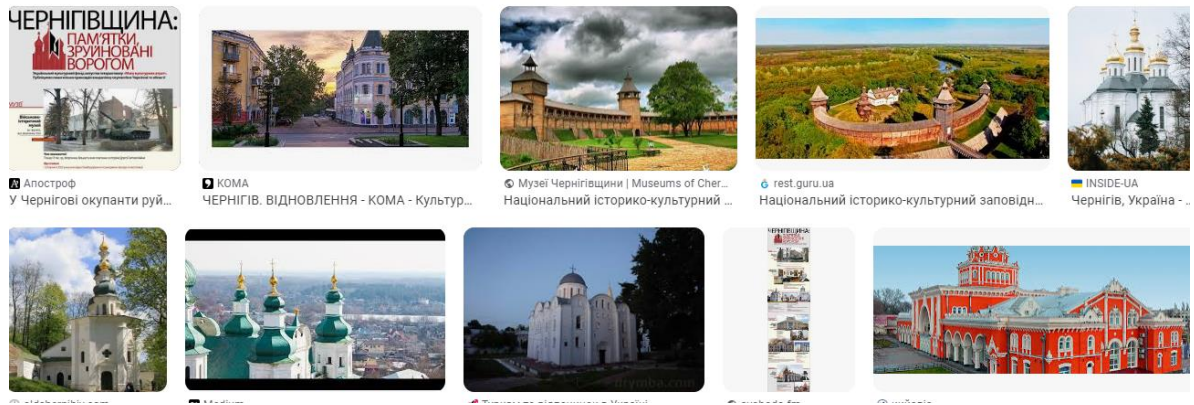

Рис.3.3. Культурні місця Чернігова

Також у фільмі є розповіді про зелений туризм, про великі та маленькі підприємства, сільське господарство, індустрію моди, бджолярство, культурне життя Чернігова та багато чого іншого. У фільмі переплітається історія і сучасність. Музика у стрічці – ексклюзивна, мелодії грає філармонійний оркестр, в епізодах співає хор ім. Бортнянського.

За допомогою методу аналізу ієрархії визначимо, який проєкт буде краще впровадити для розвитку культурної сфери міста Чернігів та імплементації його у європейський культурний простір.

Метод аналізу ієрархії є систематичною процедурою для ієрархічного порівняння елементів, що визначають сутність будь – якої задачі. Цей метод є найбільш вдалим при прийнятті компромісних рішень. Для оцінки перспектив проєктів сформуємо декомпозицію проблеми прийняття рішення розвитку однієї з пропозицій (рис.3.4).

Для цього оберемо критерії оцінки: період окупності проєкту, кількість вкладених коштів, термін реалізації проєкту, соціально-економічний ефект. Методом експертної оцінки визначимо перспективи кожного з запропонованих проєктів. Розрахунок проводимо за допомогою матриць попарних порівнянь (Додаток А), який доводить, що більш вигідно із трьох запропонованих рішень впровадити проєкт «Чернігів-Інтеркультурне місто».

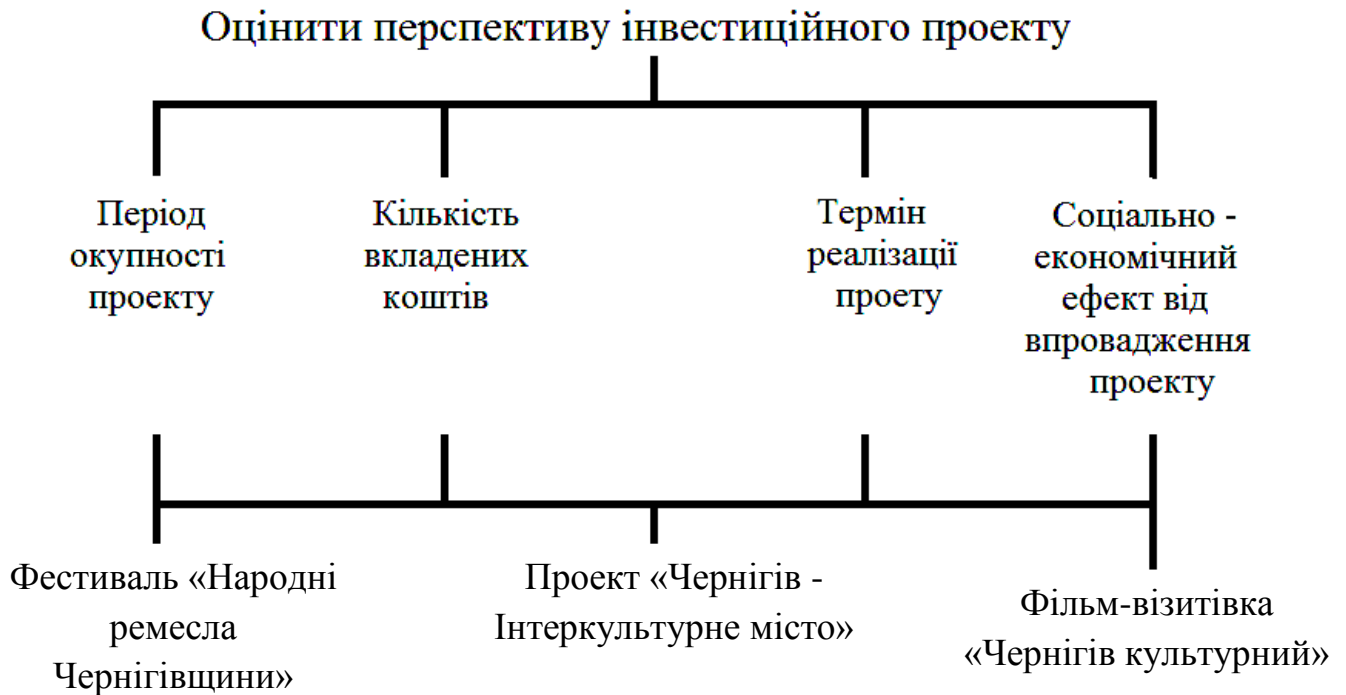

Рис. 3.4. Декомпозиція проблеми

Цей проект комплексний і зможе розкрити всі напрями культурної сфери міста Чернігів. Сприяння визнанню культурної різноманітності та висвітлення наданих нею конкурентних переваг, залучення навичок та компетентності людей різних національностей та культур для місцевого розвитку, а також підтримка динамічного середовища міжнародного партнерства та співпраці – це основні цілі міста Чернігів в інтеркультурних вимірах. Зокрема, для досягнення даних цілей Чернігову рекомендується зосередитися на:

- допомозі представникам національних спільнот та підприємцям іноземного походження в їх інтеграції
- організації зустрічей між корінними жителями та людьми різного культурного походження для встановлення та розширення міжнародної співпраці та налагодження зв'язків,
- підтримці ефективних мереж та співпраці з міжнародними партнерами в галузях економіки, соціальності, технології, культури, туризму, охорони здоров'я та інших, що сприяють загальному розвитку міста,

- активному залученні міжнародних партнерів та інвесторів,
- активній участі у міжнародних мережах та заходах, використовуючи ресурси та можливості, які вони пропонують, для подальшого розвитку Чернігова як міста міжнародного значення.

Висновки до розділу 3

Сировиною креативної економіки є вміння народжувати оригінальні ідеї та перетворювати ці ідеї в економічний капітал та продукт, що продається. Основним завданням креативної економіки є створення та реалізація «ексклюзивного творчого продукту».

Важливою складовою стратегії модернізації економіки України на сучасному етапі є перехід від індустріальної та сировинної моделі розвитку до постіндустріальної або креативної, яка базується на використанні людського потенціалу та знань, що є певною базою для розробки та реалізації ідей для культурно – економічного розвитку в першу чергу малих міст.

Згідно дослідження UNCTAD існують чотири базові групи для розвитку креативної економіки:

- Культурна спадщина: традиційна культура (ремесла, фестивалі тощо); культурні пам'ятки (музеї, бібліотеки, місця розкопок, тощо);
- Образотворче мистецтво (скульптура, фотографія тощо);
- Медіа: публікації та видавництво; аудіовізуальні твори (фільми, телебачення, радіомовлення); нові медіа (цифровий контент, відеоігри тощо);
- Функціональний креатив: дизайн та креативні послуги (реклама, тощо).

Культурні і креативні індустрії мають стратегічний потенціал і сприяють розумному, сталому і комплексному зростанню регіонів та міст. Використання креативних технологій капіталізує міста та території.

Саме тому, проаналізувавши вплив культурної політики країн Західної Європи в культурний простір України, пропоную долучити місто Чернігів. Для цього запропоновано на вибір три культурні проекти :

1. Фестиваль «Народні ремесла Чернігівщини».
2. Проект «Чернігів - Інтеркультурне місто».
3. Фільм-візитівка «Чернігів культурний».

За методом аналізу ієрархії визначили, що буде більш вигідно із трьох запропонованих інвестиційних рішень впровадити проєкт «Чернігів-Інтеркультурне місто».

Цей проєкт комплексний і зможе розкрити всі напрями культурної сфери міста Чернігів. Сприяння визнанню культурної різноманітності та висвітлення наданих нею конкурентних переваг, залучення навичок та компетентності людей іноземного походження для місцевого розвитку, а також підтримка динамічного середовища міжнародного партнерства та співпраці – це основні цілі міста Чернігів в інтеркультурних вимірах.

Зокрема, для досягнення даних цілей Чернігову рекомендується зосередитися на:

- допомозі представникам національних спільнот та підприємцям іноземного походження в їх інтеграції
- організації зустрічей між корінними жителями та людьми різного культурного походження для встановлення та розширення міжнародної співпраці та налагодження зв'язків,
- підтримці ефективних мереж та співпраці з міжнародними партнерами в галузях економіки, соціальності, технології, культури, туризму, охорони здоров'я та інших, що сприяють загальному розвитку міста,
- активному залученні міжнародних партнерів та інвесторів,
- активній участі у міжнародних мережах та заходах, використовуючи ресурси та можливості, які вони пропонують, для подальшого розвитку Чернігова як міста міжнародного значення.

ВИСНОВКИ

Для подолання системних негативних явищ у галузі культури необхідно, зокрема, розв'язати такі проблеми:

- «залишковий принцип» ставлення до культури у суспільстві та державній політиці;
- відсутність цілісного інформаційно-культурного простору і мережі партнерських зв'язків на вертикальному і горизонтальному рівнях;
- відсутність середньо- і довгострокових програм культурного розвитку;
- відсутність визначених державних соціальних стандартів надання послуг населенню у сфері культури, що гарантуються державою;
- невідповідність кадрів до господарських відносин у ринковій економіці;
- соціальна незахищеність працівників культури;
- недостатня участь України в європейських і світових культурних проектах.

Існуючий стан культури в Україні вимагає нових політичних підходів, програм і механізмів їх реалізації. Культурний розвиток держави та її окремих регіонів повинен бути визначений одним з пріоритетних напрямів діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

У зв'язку з цим можна визначити такі цілі та пріоритетні завдання державної політики в галузі культури:

- розробка та затвердження довгострокової програми культурного розвитку України, а також сприяння розробці середньострокових регіональних програм культурного розвитку;
- залучення громадськості до процесів управління та контролю в галузі культури;
- створення ефективної моделі фінансового та матеріально-технічного забезпечення культурного розвитку;

- розробка, затвердження та впровадження державних соціальних стандартів надання послуг населенню у сфері культури, що гарантуються державою;

- реалізація комплексу освітніх, культурно-мистецьких програм і проектів для дітей та молоді;

- підтримка та розвиток культури на селі;

- участь України у міжнародних культурних проектах, здійснення комплексу інформаційно-культурних заходів для ознайомлення світової громадськості з культурними цінностями України.

Втілення цих та інших орієнтирів має вкрай важливе значення для України, адже культура є важливим компонентом розвитку держави та окремої особистості. Затвердження культурної самобутності є основним елементом незалежності й національного розвитку.

Програма «Інтеркультурні міста» є спільною ініціативою Ради Європи та Європейської Комісії і охоплює сьогодні увесь Європейський континент. Метою даної програми є вивчення впливу культурного різноманіття і міграції на місцеву політику та визначення такої культурної політики і стратегії, які здатні допомогти містам використати розмаїття як фактор розвитку. Основними учасниками програми є міста, як адміністративні суб'єкти. Дуже важливим фактором участі міста у проекті є підтримка місцевої влади і громади завдань та цілей програми, а також спільне бажання змінити культурну політику в місті. Крім того Рада Європи спонукає до активного культурного діалогу, який має стати основним компонентом нової культурної політики. Позитивним є те, що Україна стала другою країною серед учасниць програми «Інтеркультурні міста», яка створила національну мережу інтеркультурних міст.

Мета української мережі інтеркультурних міст включає в себе: вивчення та застосування кращого досвіду європейських міст у розвитку успішних місцевих громад, використовуючи ресурси культурного розмаїття; запровадження нових форм ефективного управління на місцевому рівні, що

дозволить враховувати інтереси різних груп, представлених у місцевій громаді, об'єднувати зусилля різних секторів, мобілізувати внутрішні ресурси й досягати результатів, які впливають на якість життя громади; налагодити безпосередні партнерські зв'язки між місцевими громадами в Україні та Європі, що сприятиме розвитку окремих галузей чи місцевих індустрій; зробити пріоритетними партнерами й учасниками процесу галузі освіти, культури, економіки та ЗМІ.

Сировиною креативної економіки є вміння народжувати оригінальні ідеї та перетворювати ці ідеї в економічний капітал та продукт, що продається. Основним завданням креативної економіки є створення та реалізація «ексклюзивного творчого продукту».

Важливою складовою стратегії модернізації економіки України на сучасному етапі є перехід від індустріальної та сировинної моделі розвитку до постіндустріальної або креативної, яка базується на використанні людського потенціалу та знань, що є певною базою для розробки та реалізації ідей для культурно – економічного розвитку в першу чергу малих міст.

Згідно дослідження UNCTAD існують чотири базові групи для розвитку креативної економіки:

- Культурна спадщина: традиційна культура (ремесла, фестивалі тощо); культурні пам'ятки (музеї, бібліотеки, місця розкопок, тощо);
- Образотворче мистецтво (скульптура, фотографія тощо);
- Медіа: публікації та видавництво; аудіовізуальні твори (фільми, телебачення, радіомовлення); нові медіа (цифровий контент, відеоігри тощо);
- Функціональний креатив: дизайн та креативні послуги (реклама, тощо).

Культурні і креативні індустрії мають стратегічний потенціал і сприяють розумному, сталому і комплексному зростанню регіонів та міст. Використання креативних технологій капіталізує міста та території.

Саме тому, проаналізувавши вплив культурної політики країн Західної Європи в культурний простір України, пропоную долучити місто Чернігів. Для цього запропоновано на вибір три культурні проекти :

1. Фестиваль «Народні ремесла Чернігівщини».
2. Проект «Чернігів - Інтеркультурне місто».
3. Фільм-візитівка «Чернігів культурний».

За методом аналізу ієрархії визначили, що буде більш вигідно із трьох запропонованих інвестиційних рішень впровадити проект «Чернігів-Інтеркультурне місто».

Цей проект комплексний і зможе розкрити всі напрями культурної сфери міста Чернігів. Сприяння визнанню культурної різноманітності та висвітлення наданих нею конкурентних переваг, залучення навичок та компетентності людей іноземного походження для місцевого розвитку, а також підтримка динамічного середовища міжнародного партнерства та співпраці – це основні цілі м. Чернігів в інтеркультурних вимірах.

Зокрема, для досягнення даних цілей Чернігову рекомендується зосередитися на:

- допомозі представникам національних спільнот та підприємцям іноземного походження в їх інтеграції
- організації зустрічей між корінними жителями та людьми різного культурного походження для встановлення та розширення міжнародної співпраці та налагодження зв'язків,
- підтримці ефективних мереж та співпраці з міжнародними партнерами в галузях економіки, соціальності, технології, культури, туризму, охорони здоров'я та інших, що сприяють загальному розвитку міста,
- активному залученні міжнародних партнерів та інвесторів,
- активній участі у міжнародних мережах та заходах, використовуючи ресурси та можливості, які вони пропонують, для подальшого розвитку Чернігова як міста міжнародного значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безклубенко С. Д. Про поняття культура та культуру визначення понять. Культура і мистецтво у сучасному світі, 2013. №. 14. С. 6–13.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kmss_2013_14_3 (дата звернення: 20.10.2023)
2. Основизаконодавства України про культуру. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-12#Text>
3. Конституція України: від 28.06.1996 р із змінами, внесен. ЗУ від 08.12.2004 № 2222-IV (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30. С. 141.
4. Закон України «Про культуру» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>.
5. Мінкультури та інформполітики. Офіційний сайт. URL: <https://mkip.gov.ua/content/mizhnarodna-tehnichna-dopomoga.html>
6. Децентралізація в культурній сфері. Culturalleadershipacademy. GoetheinstitutUkraine: URL: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/sup/cva.html>. – GoetheinstitutUkraine.
7. Дорофєєва Х. М. Аналіз впливу наявності об'єктів культурноісторичної спадщини на туристичну привабливість регіону. Економіка і суспільство, 2017. Вип. 13. С. 184–190.
8. Закон України «Про громадські об'єднання»: основні зміни. Спеціально для URB.UA
URL: <https://pravdop.com.ua/publications/publikacii-v-smi/zakon-ukraini-ob-obshestvennih-obedineniyah-osnovnie-izmeneniya-specialno-dlya-ubrua/>.
9. Безклубенко С. Д. Про поняття культура та культуру визначення понять. Культура і мистецтво у сучасному світі, 2013. №. 14. С. 6–13.

- URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kmss_2013_14_3 (дата звернення: 20.10.2022).
10. Існуючі механізми співпраці органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в контексті реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні 2016-2020. – К.: – Ваїте, 2016. – 280 с.
URL: <https://www.osce.org/uk/ukraine/303331?download=true>.
11. Угода про асоціацію.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
12. Договір про заснування Європейської Спільноти. URL: https://ips.ligazakon.net/document/mu57013?ed=1957_03_21
13. Хартія Європейського Союзу про основоположні права. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu/>
14. Здійснення культурної політики в Україні.
URL: <https://buklib.net/books/35858/>
15. European Union (2007), "Resolution of the Council of 16 November 2007 on a European Agenda for Culture (2007/ C 287/01)", Official Journal of the European Union, pp. 1—4.
16. European Regional Development Fund.
URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/erdf_en
17. Програма ЄС «Культура». URL: <https://creativeeurope.in.ua/>
18. Східне партнерство. URL: <https://ckpide.eu/ua/dialog-europejski/partnerstwo-wschodnie>
19. Культура. Євроінтеграційний портал. Україна – Європа. URL: <https://eu-ua.org/yevrointehratsiia/kultura>
20. Розпорядження КМУ № 119-р від 1.02.2016 «Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури - стратегії реформ». URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248862610>.

21. Існуючі механізми співпраці органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в контексті реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні 2016-2020. К.: Ваїте, 2016. 280 с. URL: <https://www.osce.org/uk/ukraine/303331?download=true>.
22. Керн Філіп Звіт експертів Ради Європи «Огляд культурної політики України», 2017: http://195.78.68.75/mcu/control/publish/article?art_id=245250866. — Міністерство культури України.
23. Концепція нової національної культурної політики України. «Культурний код Східного партнерства» Савчак І., Левкова О., Білецька Т. URL: http://www.kultura.org.ua/wp-content/uploads/FINALConcept_Road-Map_UA_Culture-Coding-EaP.pdf.
24. Місевич М.А., Дідковська Т.В. Європейський досвід управління в сфері культури. Агросвіт. 2020. № 5. С. 56–63. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/5_2020/10.pdf
25. Здійснення культурної політики в Україні. Режим доступу: <https://buklib.net/books/35858/>
26. Драгомирецька Н. М. Державно-громадянське партнерство у сфері соціального розвитку: навч. пос. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. 290с.
27. Здійснення культурної політики в Україні. Режим доступу: <https://buklib.net/books/35858/>
28. Закон України про Український культурний фонд. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t171976?an=17&ed=2022_11_03
29. Європейські тенденції в культурній політиці України: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=420>
30. Інтеркультурна стратегія м.Одеси на 2022-2024 роки. URL: https://omr.gov.ua/images/File/DODATKI_2022/MEJDUNAR_SOTR/strat_odessa.pdf

31. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної підтримки сфери культури, креативних індустрій, туризму, малого та середнього бізнесу : Закон України від 16.06.2020 р. № 692-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/692-20#Text> (дата звернення: 18.08.2020).
32. Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму : Указ Президента України від 18.08.2020 р. № 329/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3292020-34717> (дата звернення: 18.08.2020).
33. Європейські тенденції в культурній політиці України. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=420>
34. Cultural Policy Regimes in Western Europe Vincent Dubois. International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences. 2nd edition. Elsevier. 2014. URL: https://www.researchgate.net/publication/278619118_Cultural_Policy_Regimes_in_Western_Europe (дата звернення: 18.08.2020).
35. Інтеркультурна стратегія м. Одеси на 2022-2024 роки. URL: https://omr.gov.ua/images/File/DODATKI_2022/MEJDUNAR_SOTR/strat_odessa.pdf Cultural Policy Regimes in Western Europe Vincent Dubois. International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences. 2nd edition. Elsevier. 2014. URL: https://www.researchgate.net/publication/278619118_Cultural_Policy_Regimes_in_Western_Europe (дата звернення: 18.08.2020).
36. Cultural Policy and Democracy. International Journal of Cultural Policy. 2012. № 18 (5).
37. Culture Watch Europe: Cultural governance observatory. URL: <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/culturewatcheurope> (дата звернення: 18.08.2020).

38. Про Український культурний фонд: Закон України від 23.03.2017 року № 1976-VIII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 19, ст. 238). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1976-19#Text>.
39. Фінальний реєстр проектів з сумами грантів. Український культурний фонд. 2018 URL: <https://ucf.in.ua/storage/docs/19102018/>
40. Підприємство об'єднання громадян «Інститут культурної спадщини» URL: https://www.facebook.com/pg/heritage.institute/posts/?ref=page_internal.
41. Підприємство об'єднання громадян Криворізьке учбово-виробниче підприємство Українське товариство сліпих URL: <https://clarity-project.info/tenderer/05477592>.
42. Підприємство об'єднання громадян «Перспектива» всеукраїнської громадської організації «Асоціація інвалідів-спинальників України» URL: <https://registry.edbo.gov.ua/university/3254/>.
43. Розпорядження КМУ № 296-р від 11.05.2017 Про затвердження плану заходів на 2017 рік щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/296-2017-%D1%80>.
44. Розпорядження КМУ № 297-р від 10.05.2018 Про затвердження плану заходів на 2018 рік щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 -2020 роки URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/297-2018-%D1%80>.
45. Розпорядження КМУ №739-р від 14.08.2013 Про схвалення Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013 - 2018 роки URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/246726526> .
46. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 802-р від 2.11.2016 «Про затвердження плану заходів на 2016 рік з реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на

- 2016-2020 роки» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-2016-%D1%80>.
- 47.Скокова Л. Стиль життя та культурно-дозвіллеві практики //Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2006. № 1. С. 198-200.
- 48.Соколенко Н. З 1 січня 2013р. Вступає в дію новий Закон «Про громадські об'єднання». Заява авторів закону URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/sokolenko/50e1508b5c67e/> .
- 49.Старцев О. Підприємницьке право URL: <http://www.kul-lib.narod.ru/bibl.files/PL/15.html>.
- 50.Указ Президента України «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» від 26 лютого 2016 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/68/2016> .
- 51.Указ Президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна - 2020» від 12 січня 2015 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10> .

Додатки

Додаток А

Таблиця 1

Матриця попарних порівнянь

	Період окупності проекту	Кількість вкладених коштів	Термін реалізації проекту	Соціально – економічний ефект від впровадження проекту
Період окупності проекту	1	5	3	1/5
Кількість вкладених коштів	1/5	1	3	3
Термін реалізації проекту	1/3	1/3	1	5
Соціально – економічний ефект від впровадження проекту	5	1/3	1/5	1
Σ	6,53	6,67	7,20	9,20

Після заповнення матриці визначаємо власні вектори:

$$\alpha_1 = \sqrt[4]{1 * 5 * 3 * 0,20} = 1,32$$

$$\alpha_2 = \sqrt[4]{0,20 * 1 * 3 * 3} = 1,16$$

$$\alpha_3 = \sqrt[4]{0,33 * 0,33 * 1 * 5} = 0,86$$

$$\alpha_4 = \sqrt[4]{5 * 0,33 * 0,20 * 1} = 0,76$$

Визначаємо загальну суму векторів матриці:

$$S = \sum_{i=1}^n a_i \quad (3.1)$$

$$S = 1,32 + 1,16 + 0,86 + 0,76 = 4,10.$$

Наступним кроком є визначення векторів пріоритетності матриці X_i . Саме ці числові значення визначають вагомість кожного з критеріїв і його важливість для досягнення встановленої мети:

$$X_i = \frac{a_i}{S} \quad (3.2)$$

$$X_1 = \frac{1,32}{4,10} = 0,32.$$

$$X_2 = \frac{1,16}{4,10} = 0,28. \quad X_3 = \frac{0,86}{4,10} = 0,21. \quad X_4 = \frac{0,76}{4,10} = 0,19$$

Важливим елементом є визначення точності розрахунків. Фахівцям необхідно зрозуміти, які похибки закладені в самому методі і які зроблені ними з точки зору суб'єктивності. Для цього визначається так званий індекс узгодженості (ІУ), що характеризує ступінь порушення численної і порядкової узгодженості.

Відомо, що

$$IU = \frac{\lambda_{\max} - n}{n - 1}, \quad (3.3)$$

де α_{\max} - найбільше власне значення матриці

$$\lambda_{\max} = \sum_{i=1}^n (X_i * C_i), \quad (3.4)$$

де C_i – сума елементів матриці за i -ми сторонами.

Найбільше власне значення матриці:

$$\alpha_{\max} = 6,53 * 0,32 + 6,67 * 0,28 + 7,20 * 0,21 + 9,20 * 0,19 = 7,22.$$

Визначаємо індекс узгодженості

$$IU = \frac{7,22 - 4}{4 - 1} = 1,07.$$

Розрахуємо відносну узгодженість (ВУ)

$$BU = \frac{0,90}{1,07} = 0,84.$$

Далі оцінюємо рівень альтернативних рішень за кожними з чотирьох критеріїв.

Таблиця2

Матриця попарних порівнянь

Період окупності проекту	Фестиваль «Народні ремесла Чернігівщини».	Проект «Чернігів - Інтеркультурне місто»	Фільм-візитівка «Чернігів культурний»
Фестиваль «Народні ремесла Чернігівщини».	1	1/5	1/3
Проект «Чернігів - Інтеркультурне місто»	5	1	3
Фільм-візитівка «Чернігів культурний»	3	1/3	1
Σ	9,00	1,53	4,33

Визначаємо власні вектори

$$\alpha_1 = \sqrt[3]{1 * 0,20 * 0,33} = 0,41.$$

$$\alpha_2 = \sqrt[3]{5 * 1 * 3} = 2,47.$$

$$\alpha_3 = \sqrt[3]{3 * 0,33 * 1} = 1,00.$$

Визначаємо загальну суму векторів матриці

$$S = 0,41 + 2,47 + 1,00 = 3,88.$$

Визначаємо вектори – пріоритети

$$X_1 = \frac{0,41}{3,88} = 0,11. X_2 = \frac{2,47}{3,88} = 0,64. X_3 = \frac{1,00}{3,88} = 0,25.$$

Найбільше власне значення матриці

$$\alpha_{\max} = 9 * 0,11 + 1,53 * 0,64 + 4,33 * 0,25 = 3,05.$$

Визначаємо індекс узгодженості

$$IU = \frac{3,05 - 3}{3 - 1} = 0,025.$$

Розрахуємо відносну узгодженість

$$BU = \frac{0,58}{0,025} = 23,20.$$

Таблиця 3

Матриця попарних порівнянь

Кількість вкладених коштів в проект	Фестиваль «Народні ремесла Чернігівщини».	Проект «Чернігів - Інтеркультурне місто»	Фільм-візитівка «Чернігів культурний»
Фестиваль «Народні ремесла Чернігівщини».	1	1/5	1/7
Проект «Чернігів - Інтеркультурне місто»	5	1	3
Фільм-візитівка «Чернігів культурний»	7	1/3	1
Σ	13,00	1,53	4,14

Визначаємо власні вектори

$$\alpha_1 = \sqrt[3]{1 * 0,20 * 0,14} = 0,31.$$

$$\alpha_2 = \sqrt[3]{5 * 1 * 3} = 2,47.$$

$$\alpha_3 = \sqrt[3]{7 * 0,33 * 1} = 1,33.$$

Визначаємо загальну суму векторів матриці

$$S = 0,31 + 2,47 + 1,33 = 4,11.$$

Визначаємо вектори – пріоритети

$$X_1 = \frac{0,31}{4,11} = 0,08. X_2 = \frac{2,47}{4,11} = 0,60. X_3 = \frac{1,33}{4,11} = 0,32.$$

Найбільше власне значення матриці

$$\alpha_{\max} = 13,00 * 0,08 + 1,53 * 0,60 + 4,14 * 0,32 = 3,28.$$

Визначаємо індекс узгодженості

$$IU = \frac{3,28 - 3}{3 - 1} = 0,14.$$

Розрахуємо відносну узгодженість

$$BU = \frac{0,58}{0,14} = 4,14.$$

Таблиця.4

Матриця попарних порівнянь

Термін реалізації проекту	Фестиваль «Народні ремесла Чернігівщини».	Проект «Чернігів - Інтеркультурне місто»	Фільм-візитівка «Чернігів культурний»
Фестиваль «Народні ремесла Чернігівщини».	1	1/5	1/7
Проект «Чернігів - Інтеркультурне місто»	5	1	1/3
Фільм-візитівка «Чернігів культурний»	7	3	1
Σ	13,00	4,2	1,47

Визначаємо власні вектори

$$\alpha_1 = \sqrt[3]{1 * 0,20 * 0,14} = 0,31.$$

$$\alpha_2 = \sqrt[3]{5 * 1 * 0,33} = 1,19.$$

$$\alpha_3 = \sqrt[3]{7 * 3 * 1} = 2,76.$$

Визначаємо загальну суму векторів матриці

$$S = 0,31 + 1,19 + 2,76 = 4,26.$$

Визначаємо вектори – пріоритети

$$X_1 = \frac{0,31}{4,26} = 0,07. X_2 = \frac{1,19}{4,26} = 0,28. X_3 = \frac{2,76}{4,26} = 0,65.$$

Найбільше власне значення матриці

$$\alpha_{\max} = 13,00 * 0,07 + 4,20 * 0,28 + 1,47 * 0,65 = 3,05.$$

Визначаємо індекс узгодженості

$$IU = \frac{3,05 - 3}{3 - 1} = 0,025.$$

Розрахуємо відносну узгодженість

$$BU = \frac{0,58}{0,025} = 23,20.$$

Таблиця 5

Матриця попарних порівнянь

Соціально – економічний ефект від впровадження проекту	Фестиваль «Народні ремесла Чернігівщини».	Проект «Чернігів - Інтеркультурне місто»	Фільм-візитівка «Чернігів культурний»
Фестиваль «Народні ремесла Чернігівщини».	1	3	5
Проект «Чернігів - Інтеркультурне місто»	1/3	1	4
Фільм-візитівка «Чернігів культурний»	1/5	4	1
Σ	1,53	8,00	10,00

Визначаємо власні вектори

$$\alpha_1 = \sqrt[3]{1*3*5} = 2,47. \alpha_2 = \sqrt[3]{0,33*1*4} = 1,10. \alpha_3 = \sqrt[3]{0,20*4*1} = 0,93.$$

Визначаємо загальну суму векторів матриці

$$S = 2,47 + 1,10 + 0,93 = 4,50.$$

Визначаємо вектори – пріоритети

$$X_1 = \frac{2,47}{4,50} = 0,55 \quad X_2 = \frac{1,10}{4,50} = 0,24 \quad X_3 = \frac{0,93}{4,50} = 0,21$$

Найбільше власне значення матриці

$$\alpha_{\max} = 1,53 * 0,55 + 8 * 0,24 + 10,00 * 0,21 = 4,86.$$

Визначаємо індекс узгодженості

$$IU = \frac{4,86 - 3}{3 - 1} = 0,93.$$

Розрахуємо відносну узгодженість

$$BU = \frac{0,58}{0,93} = 0,62.$$

Проведемо комплексну оцінку

$$0,32 * \begin{vmatrix} 0,11 \\ 0,64 \\ 0,25 \end{vmatrix} + 0,28 * \begin{vmatrix} 0,08 \\ 0,60 \\ 0,32 \end{vmatrix} + 0,21 * \begin{vmatrix} 0,07 \\ 0,28 \\ 0,65 \end{vmatrix} + 0,19 * \begin{vmatrix} 0,55 \\ 0,24 \\ 0,21 \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 0,18 \\ 0,48 \\ 0,35 \end{vmatrix}.$$